

השיבה השבעים וחמש של הכנסת השביעית

יום רביעי, כ"ח אייר תש"ל (3 יוני 1970)

ירושלים, הכנסת, שעה 12.32

א. ציון מלאת שלוש שנים לשיחרור ירושלים

אלה אשר נפלו במערכותיה; את זכר החיילים מכל שכבות האומה, אשר בדמם שיחררו את ירושלים.

ירושלים, עיר השלום והנצח, תישאר מאוחדת ושלמה ולא תחולק לעולמים, כבירת ישראל.

נקרא ביום זה לחורשי מוימות ודורשי רעות לירו"ש, לשמור על קדושתה וכבודה ולפעול יחד לשל-מותה, לשיגשוגה ולפיתוחה.

שאלו שלום ירושלים, ישליו אוהבין.

היו"ר מ. זר:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, היום לפני שלוש שנים שיחררו חיילי צבא הגנה לישראל את ירושלים וקבעו עובדה לדורות על-ידי איחודה לעיר אחת, מאוחדת ושלמה, בה מוצאים כל חלקי העיר – יהודים, מוסלמים ונוצרים – אפשרות קיום יחד מתוך כבוד הדדי ושמירה על המקומות הקדושים ליהדות, לנצרות ולאיסלאם.

עם ציון איחודה של ירושלים נעלה את זכרם של

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 199), תש"ל-1970; 3. בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 204), תש"ל-1970; 4. בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 205), תש"ל-1970; 5. בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 206), תש"ל-1970.

היו"ר מ. זר:

נשמע עתה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוכיר הכנסת ת. ליאור:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת החלטות בדבר אישור הוראות: 1. בצו תעריף המכס והפטור (תיקון התוספת) (הוראת שעה מס' 197), תש"ל-1970; 2. בצו תעריף המכס

ג. שאלות ותשובות

היו"ר מ. זר:

חברי הכנסת, אנו עוברים לשמיעת שאלות ותשובות.

1. התנאים של גח"ל לקיום ממשלה הליכוד לאומי

חברי הכנסת ש. כהן שאל את השר מ. בגין ביום י"ט באייר תש"ל (25 במאי 1970):

"הארץ" מיום 24 באפריל 1970 מוסר מפיו של כבוד השר את הדברים הבאים:

"אם הממשלה תחליט החלטות מסוימות, גח"ל יפרוש ממנה."

הנני מבקש לדעת:

האם אמר כבוד השר את הדברים האלה?

השר מ. בגין:

ברשות היושב-ראש, השאילתה נוגעת לנאומי במועצה הארצית של תנועת החירות ביום י"ז בניסן תש"ל, 23 באפריל 1970. על הדברים שאמרתי מעל במת המועצה פורסמו ידיעות ופירושים מסולפים, בעיקר על ידי שני כתבים של עתון "הארץ", הידועים היטב לשואל הנכבד מבחינה מקצועית: מבחינת הנכונות והיכולת הבלתי-מוגבלות לסלף בזדון ולהטעות בתכלית. משום כך אביא כמה פיסקות מנאומי זה, הקשורות בשאילתה במהותן המדינית והפרלמנטרית:

"אומר משהו על ארץ ישראל. יש איזו חדווה אצל הציונים לחלק מחדש את ארץ ישראל. מניין באה החדווה הזאת, ריבונות של עולם? בדור שלנו היו ויכוחים מספר על חלוקה של ארץ ישראל. הראשון היה אחרי 1922, השני היה ב'1936-1937', השלישי היה בשנות הארבעים. אבל זה נכון, גם אלה שטענו לחלוקת ארץ-ישראל אמרו, שעל כך הם מצטערים, שהדבר מכאיב להם, אלא שלדעתם אין ברירה, אין דרך אחרת. לא קיבלנו את הטענה שלהם. אבל בשנות השלושים לא רק זאב ז'בוטינסקי ותלמידיו היו נגד חלוקת ארץ-ישראל, נגד הסכמה יהודית לחלוקת ארץ-ישראל – זוהי עובדה היסטורית – גם אוסישקין, גם ברל כצנלסון הלכו מעיר לעיר וטענו: לא תגזרו!"

עכשיו ארץ-ישראל המערבית ישנה בידנו, ועכשיו הם אומרים: לחלק. היא אוחדה מחדש – צריך לחלק אותה מחדש. החדווה הזאת והרצון הזה לחלק כברת ארץ של אבותינו, שלנו ושל בנינו – איזו תופעה מוזרה בהיסטוריה היהודית. עשרות אלפים היינו פה וטענו לשלמותה של הזכות על ארץ-ישראל השלמה. והיום – צריך לחלק?

אבל משהו יש בכך, איזו תופעה פסיכולוגית. בתורת המשפט ישנו המונח: "רצידיבה"; כפי הנראה, אנשים אשר דגלו פעם בחלוקה, צריכים להוכיח לעצמם שאף-על-פי שהמצאות טפחה על פניהם, צדקו. כל ההתפתחות ההיסטורית בימינו היתה לאחד שנית את הארץ;

זכות אפשר לומר זאת. אבל לו היו אומרים "נסיגה", אי אפשר עוד לטעון את הטענה השנייה. על רקע זה אפשר להקים ממשלת ליכוד לאומי. פה אין המלה "נסיגה", פה אין "התפשרות טריטוריאלית". כדי להכניס את המלים הללו, צריך לקבל החלטה מיוחדת ומפורשת. אלה קווי יסוד של הממשלה. כל מלה נשקלה.

יש טענה, שאם הגבולות צריכים להיות מוסכמים, ברור שאין אלה יכולים להיות הקווים הקיימים. אין שחר לטענה זו. ההסכמה היא הדדית. הכל תלוי במשא ומתן או בנושאים יגונוניים. אם מצדנו אין הסכמה, הרי אנחנו עומדים במצב מסוים ונעמוד בו. אבל לא רק הטיעון ההלכתי חשוב; המציאות חשובה, ואתן את הדוגמאות:

על-פי תורת המערך שבעל-פה, לנו, גם בחוזה שלום, שאדם-א-שייך עם רציפות יבשתית כאילו. זה חלק מקו הפסקת האש. בחוזה השלום כך ייקבע לתמיד. ברור לכל, שמן הצד השני אין הסכמה. ואם כן? רמת הגולן — ברור שאין הסכמה, לא רק בדמשק; גם לא בקהיר. אם כן? אין הסכמה מן הצד השני, ואף-על-פי-כן, כך זה יישאר. את נהר הירדן כבר הזכרתי. ברור שאין הסכמה, ואף-על-פי-כן... יוצא איפוא, שגם מבחינה תיאורית וגם מבחינה ממשית אין שחר לטענה האומרת כי משום שכתוב "מוסכמים", משמע שיהיו אחרים. לכן נתנגד גם למלות חילוף — רק החלטה מפורשת. ועל כך ישנם חילוקי-דעות ידועים, מפורסמים. ובתוך חילוקי-הדעות האלו כולנו קבענו disposition — היערכות או הצבת כוחות בהתאם לגבול, כפי שייקבע בחוזה השלום לכשיחתם.

להווי ידוע, ועל כך צריך לחזור, כי יש היום בממשלה חמישה כללים מוסכמים:

1. אין הסדר בינינו לבין מדינות ערב זולת חוזה שלום; 2. המשא-ומתן על כריתת חוזה שלום צריך להיות ישיר בין הצדדים; 3. קווי שביתת-הנשק משנת 1967 לא ישובו עוד לעולם; 4. באין חוזה שלום חוסף ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנקבע עם הפסקת האש, ותוצר מעמדה בהתחשב עם הצרכים החיוניים של בטחונה והתפתחותה; 5. מאז הוקמה ממשלת הליכוד הלאומי בדצמבר 1969 — הגברת הקמתן של היחידות בטחוניות והתנחלויות-קבע, כפ-ריות ועירוניות, על אדמת המולדת.

הסעיף החמישי הזה נתקבל, מתוך הסתייגות של חטיבת מפ"ם בתוך המערך, על דעת שאר הסיעות שמהן מורכבת ממשלת הליכוד. מעבר לחמשת הכללים האלה יש חילוקי דעות.

ולהלן:

"מנסים ליצור רושם בקרב הנוער, כי בעצם הממשלה כולה, כולה, אוהבת מלחמה, רוצה בשפיכות דמים, נוח לה במלחמה ובהקזת דם. כל קבוצות ה"הליגה" משמיעות היום את הטענה הזאת. בשוני מחוץ-לארץ, אני רגיל לקרוא את העיתונים לאחר. באחד העיתונים הישנים קראתי, שבאחת ההפגנות היה טראנספארנט. אביא את תכנון לא בשפה הטראנספארנטית אלא במינוי גרסה. התוכן הוא כזה: כל יום שואלת ראש הממשלה את שר הבטחון: 'מה שלום המלחמה?' אני יודע את השאלה. אם אנחנו מחליטים לשלוח בחורים לפעולה למען עמנו, למען ארצנו, השאלה

לא היה מנוס מפני זה. קרבנות והתקפות וסיכון עצם קיומה של המדינה — לו היו הערבים מקבלים ביוני 1967 את הצעתו האסטרטגית של ריאר, הגרל שלהם, ייתכן שלא היינו יושבים פה היום. הוא טען, בשפתו של צ'רצ'יל, כי the soft underbelly של ישראל הוא לא בדרום אלא במזרח; היה סיכון לעצם קיומה של המדינה, עד אשר הגענו עד הלום.

זאת התפתחות היסטורית. אבל צריך להוכיח, שאלה אשר דגלו בחלוקת ארץ-ישראל, בכל זאת צודקים. ובכן, גורו! צריך לחלק אותה שנית, "ואז יהיה שלום", השלום, שהגברת ראש הממשלה קראה לו, — וזאת גם הערכתנו — שלום שקר. לא יהיה שלום. תהיה שפיכות דמים עם חידוש הסכנה לעצם קיומה של המדינה.

ולהלן:

"בהקשר זה שוב התעורר ויכוח על המלה "נסיגה" — withdrawal. שמענו דעות. אני רוצה לומר בפ"ט: נכון שגח"ל תרם את תרומתו לכך שהממשלה אינה משתמשת זו השנה הרביעית, בקרוב בימינו, אחרי מלחמת ששת הימים — במלה "נסיגה". כאשר אני אומר "גח"ל תרם את תרומתו", הרי ברור שגם בעניין זה איני דורש מונופולין לנו. אלמלא הרוב, שהסכים לא להשתמש במלה "נסיגה", היה נוצר מצב שבו היתה מתקבלת. כל איש מאתנו צריך וחייב לברך את חברי הממשלה אשר ברובם הכריעו לא להשתמש במלה זו."

ולהלן:

"פירוש הדבר, שאם אתה משתמש במלה זו "נסיגה" — ואתה חייב לקשור אותה בהקדמה "חוסר" היתר לרכוש שטחים בעקבות מלחמה", אפילו תהיה מלחמת מגן כפי שכולנו מאמינים באמונה שלמה, — תידרדר לקווי ה-4 ביוני 1967, עם תיקונים קלים, כפי שאומרים לנו. אי אפשר להפריד. והרי כבר הסכימה כל הממשלה שקווי 1967 לא ישובו לעולם. זו הסכנה לדדים. אני מקווה שהממשלה לא תקבל את ההצעות להשתמש במלה הזאת. זו אינה מלה — זה מפתח מבחינה זו אני תמה על פרשנים בעתונים, ברדיו, בטלוויזיה. קראתי, שמעתי. כל אחד מהם חוזר על כך, שנאמר "היערכות מחדש". לא נאמר "היערכות מחדש", נאמר "היערכות". לא נאמר new disposition, אלא נאמר disposition, בהתאם לגבול שייקבע שחוזה השלום.

כאן חילוקי-הדעות. לעולם לא נטעה את הציבור באשר לכללים הבאים שקבעו בוועדת הניסוח, ואתה כך בממשלה: הממשלה תחתור בהתמדה להשגת שלום בדיקיימא עם שכנותיה של ישראל, שלום שיהא מושתת על חווי שלום, אשר יושגו במשא-ומתן ישיר בין הצדדים. בחוזה השלום ייקבעו הגבולות המוסכמים, הבטוחים והמוכרים. אנחנו ידענו שעל רקע זה עלולים להיות חילוקי-דעות.

אפשר לפרש את הדברים. זה נכון. יש מי שיכול לטעון: כאן כתוב, שבחוזה השלום ייקבעו הגבולות המוסכמים, הבטוחים והמוכרים. ואני אומר, שכאשר ייתם חוזה השלום, אציע או אהיה מוכן להסכים, שיהיו אלה גבולות אחרים, שישתנה המצב הטריטוריאלי הקיים. וכו' וכו' וכו'. באותה מידה וכו' וכו' של אדם אחד לומר: כאשר יגיע תור המשא-ומתן על חוזה שלום, אציע שלא ישונה המצב הטריטוריאלי; באותה מידה של

השר מ. ביגן:

אני מדבר על אחוזים ולא על מספרים אבסולוטיים. אינך צריך ללמדני פרק בהלכות שמירת סודות. הורגלתי לשמור סודות עוד לפניך. אם תרצה להציג שאלה נוספת, שאני מצפה לה, אשיב לך. היו גם אחרים שהתיימרו לייצג את הדור הצעיר. גם הם קיבלו --

מדדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):
הוא שכח שזו שאלתה.

השר מ. ביגן:

-- גם הם קיבלו 1.2%; ואילו המערך, גח"ל והמפד"ל קיבלו בתוך הצבא, בקרב הדור הצעיר, למעלה מ-92%, וכל שאר השברים גם יחד לא קיבלו אלא קרוב ל-8%. מכאן יש ללמוד שלא התיימרו ולטעון שהדור הצעיר הולך עמנו, כביכול. אבל את כל זה אמרתי בסוגריים, ועכשיו אני פותח אותך:

"וכך הייתי משיב לו: מעולם לא טעננו לשום מונופולין: לא להקרב, לא ללחימה, לא למסירות נפש, לא למעשה, לא לשיחור. אנחנו עשינו; למען עמנו ולמען ארצנו עשינו. היו תקופות שונות. היו דברים קשים בין שני המחנות. אבל תזכור, ידידי וחברי: תנועת המזרח המאוחדת קמה בעקבות הסוון, ואנחנו, תלמידיו של זאב ז'בוטינסקי, אנשי המחתרת העברית הלוחמת, לא היססנו להושיט יד לרדפנו ולמסגרינו, כאשר חשנו כי העם עומד במלחמת הקיום. הימים אחרים, התקופות שונות, החזיתות אחרות, אך במהותה מתנהלת גם היום מלחמת קיום של עם ישראל.

לכן אין אנו זוכרים את העוולות, כשם שמעולם לא דרשנו פרסים. לכן ידענו להתגבר לא רק על חילוקי דעות, אלא גם על מורשת הימים הקשים והחמורים ביותר, למען תהיה שוב תנועת התנגדות יהודית מאוחדת מול פני אויבים ולחצים. הכל נלחמו בתקופות שונות, הכל סיכנו את נפשותיהם, הכל הקריבו קרבנות. הם אינם זקוקים להכשר שלנו. אבל באותה מידה עצמה אין אנו זקוקים לשום הכשר שלהם."

ולהלן:

"והדבר, עליו אעמוד, הוא האופי היהודי של מדינת ישראל. שאלה: זאת צריך לטעון כלפי נאצר? תשובה: כלפי נאצר, בהחלט כן. כל מגמת נאצר היא לחסל את האופי היהודי של המדינה על-ידי הצפתה בפליטים... הדבר מופץ באסכולה האידאולוגית של אנשי "אל-פתח", שעיקרה -- להעמיד פלשתינה גדולה, אשר ישראל תהיה בטלה בתוכה. במתימטיקה יש מושג של פגישת הקצוות. האסכולה הערבית הזאת נפגשת בדרך עם שלמות הארץ אצלנו, עם אלה שכל-כך מחשיבים את הגורם הטריטוריאלי, ומפסיקים את תחולת הדבר החשוב יותר -- ההרכב האנושי."

את הדברים האלה אמר לכתב "על המשמר" עמיתי בממשלה, שר-החוץ אבא אבן.

כידוע לכם, גבירותי ורבותי, אין אנו רגילים להתפלמס בפומבי עם חברינו לממשלה, וטוב שאנו נוהגים כן, אבל הדברים נתפרסמו ברבים. אני יכול לדלות ממלוני העברי הדל מלים רבות כדי להעריך את הדברים שיצאו מפיו של מר אבן. לא אעשה כן. לא אומר אלא זאת: לו היה שר החוץ משמיע דברים כאלה מעל במת

היא: האם כולם חזרו? אם יש ירי, השאלה היא: יש, חלילה, נפגעים? זו השאלה הנשאלת על-ידי כל עשרים וארבעת חברי הממשלה, ללא הבדל סיעה, מראש הממשלה ועד אחרון השרים בלי תיק כמוני. נוח לנו בהקזת דם קבועה? מי איננו יודע שדאגת הדאגות שלנו היא מניעת אבידות בנפש, מי איננו יודע ששפיכות הדמים היא עיקר כאבנו, מי איננו יודע שכאשר נופל בן -- כאילו בנו שלנו היה? כך להעליל על ממשלה יהודית, המנהלת מערכה על עצם קיום העם הזה?

נעשה נסיון ליצור את הרושם שהכל קורה בגלל מלחמת ששת הימים; רצון ההתפשטות, של מאן-דהוא וביחוד של גח"ל; כביכול -- כאשר לא היו לנו מה שהם קוראים שטחים, שום "שטחים" -- לא היתה הקזת דם קבועה, לא היתה בכלל שפיכות דמים. ואם נחזור למצב כזה או בדומה לזה, ירווח לנו ויהיה לנו שלום. אלא מה? יש כאלה שנוח להם בהקזת דם קבועה, והם שואלים מה שלום המלחמה.

בכמה דמים עלתה לנו המדינה בחלקה של ארץ-ישראל? זאת השאלה שיש להשיב עליה. אנחנו, תלמידיו של זאב ז'בוטינסקי, אמרנו ב-18 בנובמבר 1947 את הדברים הבאים: 'אין ספק כי מס הדם שילקח מאתנו בימים הבאים למען השליט את החלוקה לא יהיה קטן מזה שהיינו צריכים לשלם עבור שיחורו המולדת כולה'. עתה אביא את המספרים. לפני שאביאם אבקש סליחה. אבידות בנפש -- ומספרים, הן כל אדם הוא עולם ומלואו, ביחוד אצלנו, בירדן; אבל אם נעשה נסיון ליצור את הרושם שרק בגלל עמידתנו היום נשפך דם יהודי, ואם נהיה מוכנים לשוב למצב שלפני ה-5 ביוני, או בדומה לו, אזי לא תהיה עוד הקזת דם -- אם זהו הנסיון, יש להזכיר, כי למען הקמת המדינה בחלקה של ארץ-ישראל המערבית ולמען קיומה שילם העם היהודי ב-7011 הרוגים וב-14,521 פצועים, עד מלחמת ששת הימים. מבחינת המושג של casualties -- היו לנו למעלה מ-21,000 פגיעות בנפש.

את זאת צריך לדעת. ונדע להתגבר גם על אותה פרברסיה של הסתה, של עגאה עצמית, המתחילה לתת אותותיה אפילו בתוך מספר מצומצם ביותר של אנשים צעירים, כפי שראינו אותם בחצרה של דירת ראש הממשלה.

ולהלן:

"לו בא אלי אחד מחברי, ומתוך הסימטריה של הטענה היה טוען, כי על-ידי השתתפותנו בממשלת הליכוד הלאומי אנחנו נוטנים הכשר בעיני תומכינו, -- והם 300,000 אזרחים ואזרחים בתוכם שלוש מחיילי ישראל (להווי ידוע כי בבחירות האחרונות קיבל גח"ל קרוב ל-32% בקרב הצבא), -- למחנה זה או זה, הייתי נוף באותו חבר."

ובמאמר מוסגר אומר כמה מלים לחבר-הכנסת שלום כהן: לך ולחברך יש עתון מצוייר הכולל שני חלקים. אתם מתיימרים לייצג את הדור הצעיר. והנה, היו בחירות לפני שישה חדשים ורשימתכם קיבלה 1.3% בקרב הצבא, הוא הדור הצעיר. גם אחרים התיימרו לייצג את הדור הצעיר.

שלום כהן (העולם הזה-כוח חדש):

זה היה בקרב האזרחים. בקרב הצבא קיבלנו אחוז גבוה יותר. לצעירי, המספר בבחינת סוד.

הי"ר מ. זר:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

אני מודה לכבוד השר על תשובתו הבלתי-שגרתית.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

מה השאלתה בכלל?

הי"ר מ. זר:

זכותו של חבר כנסת לשאול. אין בתקנון הכנסת סעיף המגביל את השר באורך תשובתו.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

סעיף 37.

הי"ר מ. זר:

חבר-הכנסת קרגמן, אין בתקנון סעיף המגביל את אורך תשובתו של השר לשאלתה.

(חבר-הכנסת א. אנקוריון קורא

קריאת-ביניים)

(חבר-הכנסת י. ישעיהו-שרעבי קו-

רא קריאת-ביניים)

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

...בתחום תפקידיו של השר הנשאל. על איזה משרד ממונה השר בגין, המשיב לשאלתה?

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

שאל את ראש הממשלה ותסביר לך כיצד הרשה לעצמו השר אבן?

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

בנאומים בחוק.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

השר אבן יכול לתקוף שר אחד בכנסת. למה לא דרשת מהשר אבן שיחזור בו? למה מותר לשר החוק לתקוף שר אחד?

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

השאלתה אינה כדין.

הי"ר מ. זר:

חברת-הכנסת רזיאל-נאור, מה ההתרגשות הזאת? אני חושב, חבר-הכנסת קרגמן, שאינך צודק. היושב-ראש הכיר בשאלתה של חבר-הכנסת שלום כהן.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

תגיש עירעור לוועדת הכנסת.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אין זה בהתאם לתקנון.

הי"ר מ. זר:

חבר-הכנסת שלום כהן שאל את השר בגין: אם תחליט הממשלה החלטה מסויימת, האם יפדוש ממנה גח"ל? היושב-ראש הכיר בשאלתה, והשר בגין השיב ואמר את ה"אני מאמין" של גח"ל.

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

גם השאלה הנוספת היא בניגוד לתקנון.

הכנסת, היה יושב-ראש הכנסת דורש ממנו לחזור בו מהם. יכולני למסור הודעה זו על סמך שני תקדימים מן העבר. מכל מקום, סיעת גח"ל היתה דואגת לכך בכנסת, שהדברים האלה יימחקו מן הפרוטוקול. אפשר לנהל מערכת בחירות אפילו ארבע שנים, אם מישור רוצה בכך — המערכה לא תוכל להיות חד-צדדית — אבל אפילו במערכת בחירות אסור לומר את הדברים אשר עליהם ניתן לומר, כדברי הוגה-דעות גדול: הבל ורעות רוח. המשוואה המתמטית הזאת: נאצר ואל-פתח — האסכולה שלהם נפגשת בדרך עם שלמות הארץ אצלנו. לא פחות ולא יותר. הם רוצים להציף בפליטים ערביים את ארץ-ישראל למען לא תהיה מדינה יהודית, והאנשים המאמינים בשלמות הארץ בעצם אינם רוצים בכך, אך מגיעים לאותה תוצאה.

הגנו על דברים אלה. וגוסיף לתבוע את מחיקתם גם מן הזכרון, בבקשה לא לאיים עליו בפירוק ממשלת הליכוד הלאומי, בשום פנים ואופן לא נסבול חילול שם שזכה.

אני מקווה שלא רק שר החוץ, אלא גם כל חברי הממשלה לא יבדל סיעה רשמו לפניהם את תגובתנו. נתווכח על דעות — בבקשה, מתוך יחס כבוד הדדי, בכנסת, בממשלה. ידועים חילוקי-הדעות. אבל לעשות משוואה מתמטית בין האסכולה של נאצר ואל-פתח, הנאצים של ימינו, לבין האמונה שיש לנו זכות על ארץ-ישראל וצריך לשמור את ארץ-ישראל הנמצאת בידיו לבל תחולק מחדש? אין עוד צורך להוסיף על מה שאמרתי.

אחד ממנהיגי מפ"ם, עמיתי לשעבר בממשלה, העלה דעיון מעניין מאוד. הוא אמר, כי הממשלה צריכה לקבל החלטות מסויימות, החלטות שהוא רוצה בהן, רצה בהן, והממשלה מיאנה לקבלן. אם נתקבלנה החלטות אלה, יהיה זה 'אסון' בשביל חירות. כל-כך למה? אם תישאר בממשלה לאחר קבלת החלטות אלה, איך תסביר את העניין לבוהריה? ואם תחליט לעזוב את הממשלה, הליברלים לא יעזבו, ורק אנשי חירות יטשו את הממשלה. במלים אחרות, בימים אלה יושב לו אחד ממנהיגי ישראל וחושב איך להמית 'אסון' על חירות. זה הדבר המעניין אותו מכל. אבל אין בכך אסון. חברינו בממשלה יודעים היטב, שאם נתקבלנה החלטות מסויימות, נעזוב את הממשלה; והא ראייה — הן לא נתקבלו. הדברים נאמרו להם לא כאיום ולא כאמצעי לחץ, אלא מתוך הגיונות, גם בין אנשים שיש ביניהם חילוקי-דעות. על חברינו בממשלה לדעת מתי נעזבנה, והם יודעים. אני משוכנע, כי לו נתקבלו החלטות כאלה שדיבר עליהן השר לשעבר, היה גח"ל עוזב את הממשלה. לא נכון הדבר שתנועת החירות לבדה היתה עוזבת; גם ידידיו וחבריו הליברלים היו עוזבים אותה. אני משוכנע בכך. כי כך הלך גח"ל לבחירות, זה מצעו; ונקיים כולנו את אשר אמרנו לציבור.

ולהלן:

"השאלה היא, אם באמת יקום פירוק על-ידי פירוק. ושבו, אינני רוצה להשיב על שאלה זו, ישיבו אחרים. אם אפשר יהיה להוסיף ולשרת את העם בממשלת הליכוד הלאומי, תוך חילוקי-הדעות הידועים, נוסף לשרת. אי-אפשר יהיה — נשרת את האומה באופוזיציה. הכל על-פי ההליכים הדמוקרטיים. עלינו אל נא תאימנו בפירוק ממשלת הליכוד הלאומי."

היו"ר מ. זר:

הפרלמנטרית, השיבותי, ואם התשובה נראתה לחבר-הכנסת קרגמן ארוכה מדי, אני מצטער על רוגזו.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
צריך למנוע אי-הבנות...

השר מ. בגין:

קראו כנגדי קריאות-ביניים. אני עומד על הבמה וזכותי להשיב. אתה יודע שאני מחבב קריאות-ביניים, אבל יש איזה גבול. אני צריך להשיב. רציתי לקבוע את העובדות האלה: נשאלתי, יושב-ראש הכנסת ציונה עלי להשיב, והשיבותי כמיטב הבנתי ויכלתי. הנאום שנשאתי במועצת תנועת החירות נמשך שעותיים. כאן דיברתי חמש-עשרה דקות בערך. זהו החלק השמיני. התשובה היתה פחות או יותר ממצה.

חבר-הכנסת הנכבד כהן, שאלת לתנאים של חוזה שלום. קודם כל, אתה צריך להשיב בכנות לעצמך: אתה בעד קווי 1967, או לא? איני מבקש תשובה עכשיו. אני מניח שרשימתך מצדדת בשיבה לקווי ה-4 ביוני 1967, ואמנם נכון, שעל-פי דרישת אויבנו זהו התנאי, — לא לחוזה שלום, אלא להסדר הקרוי פתרון פוליטי ולהכרזה על הפסקת הלוחמות. זהו התנאי. הם קובעים, כי גם מי שטוען להחלת משפט המדינה וריבונותה על שטח כלשהו, ולו גם המינימלי ביותר, מעבר לקווי יוני 1967, — לעולם לא יעשו אתו שלום.

לכן צריכה מפ"ם לדעת, שתכנית השלום שלה חוסמת את הדרך לשלום מבחינת עמדת הערבים. אפילו חבר-הכנסת סגנה, הטוען שלא יחזרו עוד לקווי 1967, חוסם, כביכול, את הדרך לשלום. זוהי כיום המציאות.

עבדולעיז זועבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
התכנית שלך תביא לשלום?

השר מ. בגין:

השיבותי על כך, ואתה יודע את עמדתנו. כאדם אינטליגנטי ודאי קראת את מצענו. איני בטוח שהצבעת בעד גח"ל. אז יש לנו חילוקי-דעות.

רצוני לומר עוד משהו לחבר-הכנסת שלום כהן: חילוקי-הדעות האלה ידועים ומפורסמים, אבל אתה בין השואפים לפרק את ממשלת הליכוד הלאומי. היות ואתה עורך "העולם הזה", רצוני להבטיחך, שאם תפורק ממשלת הליכוד הלאומי, עדיין לא תהיה לך זכות לעולם הבא.

2. האולפנים הניידים של הטלוויזיה

חבר-הכנסת מ. ידיד שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט"ז בכסלו תש"ל (26 בנובמבר 1969):

מר ע. דודאי, סופר "היום", פירסם ידיעה בעתון ביום 24 בנובמבר 1969, ובה נאמר בין השאר: "משרד הרישוי מסרב להעניק רשיונות רכב למכוניות השידור של הטלוויזיה הישראלית, שהובאו מאנגליה לפי הזמנת אנשי רשות השידור".

האולפנים הניידים עלו כ-750,000 דולר, והם מיוע-דים לעריכת הקלטות ושידורים חיים במקומות המרוחקים מן האולפן. מפי מקורות במשרד הרישוי נמסר בכתבה הנ"ל, כי בבדיקות שנערכו לא נמצאו כלי רכב אלה כשירים לנוע בכבישי הארץ.

כל השאלות האחרות מיותרות, כל ההתרגשות מיותרת. אם נעשה משהו שלא כשורה, אבקש את יושב-ראש ועדת הכנסת להביא זאת לוועדת הכנסת.

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
הדבר בניגוד לתקנון.

היו"ר מ. זר:

אבקש להפנות זאת ליושב-ראש הכנסת. שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
גם השאלה הנוספת היא בניגוד לתקנון, אם אין לשר בגין זכות להשיב.

היו"ר מ. זר:

אתה עצמך היית סגן היושב-ראש. אני מבקש ממך להפסיק זאת.

שלום כהן (העולם הזה-כוח חדש):
רצוני להודות שוב לכבוד השר על תשובתו הבלתי-שגרתית, שבאמצעותה הכניס לפרוטוקול לא רק את ה"אני מאמין" שלו, אלא גם את דברי השר אבן.

השר מ. בגין:

איני שומע את דברי חבר-הכנסת שלום כהן. אני מבקש ממנו לשבת.

שלום כהן (העולם הזה-כוח חדש):
לפי התקנון, עלי לעמוד.

אליעזר שוסטק (המרכז התפשי):
תכופף את ראשך.

השר מ. בגין:

אל תקבל את העצה הזאת. לעולם אל תכופף את ראשך.

שלום כהן (העולם הזה-כוח חדש):
אני מודה לכבוד השר על עצתו.

השאלה הנוספת היא: אדוני השר, לאור תשובתו — אם, כתנאי לחוזה שלום של אמת, תחליט הממשלה על נסיגה כלשהי — נאמרה, לפי תכנית השר אלקן — האם אז תראה עצמה גח"ל מחוייבת לפרוש מהממשלה?

השר מ. בגין:

אני מבקש להשיב על השאלה הנוספת, אך לפני שאשיב עליה אני בהחלט לא רק זכאי, אלא אף חייב להגיב על קריאות-הביניים של חברי הכנסת:

אני יושב בפרלמנט הזה למעלה מעשרים שנה, ויש לי נסיון פרלמנטרי. רצוני לקבוע, שכאשר יושב-ראש הכנסת מעביר לחבר ממשלה שאילתה, הרי הוא מצווה עליו להשיב עליה, והעסיף מן התקנון, אשר הקריא אותו חבר-הכנסת קרגמן בהתרגשות כזאת, איננו רלוונטי כלל. נכון שאיני ממונה על משרד, אבל השאלה הופנתה אלי כחבר ממשלה. השאלה היתה בזה הלשון: נמסר שכן וכך הכרזת; אני, חבר-הכנסת שלום כהן, רוצה לדעת אם כך הדבר. יושב-ראש הכנסת, הממונה על כולנו, תבע ממני להשיב על השאלה הזאת, והא ראייה — הוא העביר אלי את השאילתה. ולכן, מתוך מילוי חובתי

אספו לבתי-יחומים עבור הטליות, כביכול, שהם מיי-צאים ומקבלים פרמיה של 1.35 לירות לכל דולר יצוא כזה, דהיינו, 4.85 לירות עבור כל דולר - 85 אגורות יותר מהשער השחור. עכשיו תארו לכם מה ניתן לעשות, כשהיו פרמיות כלליות במשק".

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם אושרה פיסקה זו לשידור על-ידי הרשויות הבכירות, הנהוגות לעבור על התכניות לפני השידור?
2. אם לא אושרה - האם נובע הדבר מאי-הגשתו לאישור?
3. האם לפי הנוהג והתקנות בשידורי ישראל מא-שרים שידורים, שבהם מודיעים המשרדים עצמם כי כמה מדבריהם בלתי-בדוקים (כנ"ל)?
4. האם רואה כבוד השר בתוכן השידור הנ"ל פגיעה בציבור הדתי במדינה?
5. האם מוכן כבוד השר לבדוק את האפשרות להסב תשומת-לבו של כתב זה לדבריו הבלתי-בדוקים (כערות עצמו), ולפעול למען לא יישנו שידורים מעין אלה?

6. אם לא - מדוע?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

לשאלה 1: השואל הנכבד לא דייק בציטוט. בשי-דור לא דובר על יהודים דתיים כי אם על יהודים, ולא היה בכך משום פגיעה כלשהי בציבור הדתי. הכתב לא אמר שאין הוכחות לדבריו, אלא שאין הוא יכול להזכיר שמות בשידור.

לשאלה 2: הדברים אושרו על-ידי עורך המישדר. לשאלה 3: הדברים ששודרו נבדקו על-ידי הכתב ויש לו הוכחות לדבריו. לשאלה 4: הכתבה עסקה בנושא כלכלי ולא בענייני-דת.

לשאלות 5-6: לאור התשובות דלעיל, אין מקום לטיפול נוסף בנושא.

4. הטלוויזיה ויחסה למפיקים

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ג באדר א' תש"ל (19 בפברואר 1970):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 22 בינואר 1970 נתפרסמה ידיעה האומרת, כי המפיקים הפרטיים שוקלים אי-שיתוף פעולה עם הטלוויזיה, מאחר שלא נענו על עשרות הצעות שהציעו להפקת תכניות חדשות.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונה הידיעה?
2. אם כן - מדוע לא נענתה הטלוויזיה למפיקים?
3. מה הם קני-המידה בטלוויזיה לגבי קבלת הצעות של מפיקים פרטיים?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

לשאלות 1-2: רשות השידור מקיימת יחסי עבודה הדוקים עם מפיקים שונים, ובאחרונה קבעה דרכי שיתוף-פעולה עם איגוד המפיקים.

לשאלה 3: ועדת ההתקשרויות, שהוקמה על-פי החלטת הוועד המנהל של הרשות, מאשרת את ההצעות המוגשות על-ידי המפיקים, לאחר בדיקת התאמתם, כושר הביצוע והוצאות ההפקה.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב על שאלותי:

1. האם הידיעה נכונה?
2. האם רשות השידור לא תיאמה את הזמנת המכוניות עם משרד הרישוי?
3. אם לא תואם העניין בין המשרדים הנוגעים בדבר, איך יוכל כבוד השר להסביר הוצאת 750,000 דולר על הזמנת האולפנים הנ"ל?
4. מה בדעת השר לעשות כדי להפיק תועלת מן האולפנים הניידים?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. הידיעה אינה מדויקת.
2. הרכב הוומן על-ידי צוות ההקמה של הטל-וויזיה.
3. הרכב לא היה מותאם לתנאים המקובלים בארץ, והיה צורך לבצע בו שינויים קלים.
4. ב-1 בינואר 1970 ניתן לרכב רישוי. הוא כשיר לתנועה בכבישי הארץ, והאולפנים הניידים מופעלים להפקות שונות.

3. ידיעה משודרת על התעשרות מיצוא של תשמישי קדושה

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"א בשבט תש"ל (28 בינואר 1970):

ביום ראשון 7 בינואר 1970, שודרה בשידורי ישראל, במסגרת התכנית "על אנשים ומספרים", הפיסקה הבאה (ציטוט מילולי):

"אין להצליח בעסקים מבלי להתאמץ - על כך צבי קסלר: אני רציתי לדבר על איך אפשר להתעשר בקלות מתשמישי קדושה, ואני נזכרתי בזה כאשר שמעתי שלפני ימים אחדים הציע פרופסור ג'ן מן האוניברסיטה לשר האוצר, לתת פרמיות גדולות ליצוא. ואני חוזר ואחזרת, שבביל הסיפור שלי, לשנת 1962, או לפני 1962, לפני הפיחות הגדול. בתקופה זו היו נהוגות פרמיות גדולות מאוד בישראל. מסתבר, שהיו כמה יהודים דתיים - אני לא רוצה להזכיר שמות כי אין הוכחה על מה שאני מספר שזה נכון, כולם יודעים שזה נכון אבל אין הוכחות - היו כמה יהודים דתיים שביצעו יצוא של תשמישי קדושה, בעיקר תפילין, והם ביקשו עבור כל זוג תפילין סכום מאוד גבוה - 500-600 דולר. ומי יכול להתווכח בענייני תשמישי קדושה? הם ביצעו יצוא גדול מאוד וחזרו עם דולרים לישראל וקיבלו פרמיות. מסתבר, שהדולרים שהם הביאו - הם הרי לא ביצעו יצוא ממשי - אלה הם דולרים שהם אספו בחוץ-לארץ עבור ישיבות ועבור גמילות חסדים וכי. ובצורה כזאת, באמצעות הפרמיות, הם הדווחו הדבה כסף וקיבלו תמורה הרבה יותר גדולה על הדולרים שהביאו. כאשר היה הפיחות בשנת 1962 וסיכמו את הפרמיות, מתברר שיהודי ארצות-הברית הפסיקו להתפלל, כי היצוא של התפילין נפסק לחלוטין. אבל זה לא נמשך זמן רב, כי מתברר שב ישראל החזירו את הפרמיות. לטקסטיל התחילו לתת פרמיות של 1.35 לירות לדולר יצוא טקסטיל, ואז החלו ליצא טליות. בדיוק אז כל בתי-החרושת לתפילין הפכו לבתי-חרושת לטליות והתחילו ליצא טליות ב-100 דולר לטלית; ושוב פעם - איך אפשר להתווכח במחיר של טלית? והיהודים האלה חוזרים עכשיו ומביאים דולרים שהם

5. מחירי הפירסום ברדיו

חברת הכנסת ש. לורנץ שאל את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

הופנתה תשומת-לבי לעלייה הגדולה במחירי הפירסום ברדיו. כפי שנמסר לי, פירסום מודעה ברדיו עלה לפני שנה 15 לירות לכל 30 מלים, והמחיר כעת - 20 לירות לכל 25 מלים. יוצא אפוא, שבעד מודעה בת 30 מלים שילמו לפני שנה 15 לירות, וכעת משלמים 40 לירות - עלייה של 167%.
הנני מתכבד לשאול:

1. האם הדברים תואמים את המציאות?
2. אם כן - מה הסיבה לעלייה תלולה זו?
3. האם לאור המדיניות המוצהרת של הממשלה להקפאת המחירים והמסים תבטל עליית המחירים הנ"ל?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:
לשאלה 1: לא.

לשאלות 2-3: מחירי הפירסום ברדיו לא הועלו כלל. תעריף ההודעות על עוד ב'1 בינואר 1969 מ'15 לירות ל'20 לירות בלבד (להודעה של 25 מלים), בהתאם לעליית ההוצאות.

6. שיתוף מפיקים ישראלים בטלוויזיה

חברת הכנסת י. תמיר שאל את שר החינוך והתרבות
ביום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970):

איגוד יצרני סרטים בישראל טוען, בחזר שנשלח אל חברי הכנסת, כי "הטלוויזיה הכללית נעלה את דלתותיה" בפני חסרטיאיים, במאים, שחקנים ומפיקים ישראלים. האיגוד הנ"ל טוען, כי מדיניות זו של הטל-וויזיה תביא "להיסולת המוחלט של היצירה הקולנועית הישראלית", וכי "כבר עתה, כמעט שאין עוד בסיס כלכלי לקיומה של יצירה קולנועית ישראלית". האיגוד מצייץ בחוזה, כי חברות הפקת מקצועיות מקומיות כבר הוכיחו את כוחן בהפקת סרטים ותכניות בשביל רשתות טלוויזיה באירופה ובארצות-הברית.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם מחפשת הנהלת הטלוויזיה דרך לשותף את המפיקים הישראליים העצמאיים בהפקת תכניותיה?
2. אם כן - מה יהיה משך הזמן המשווער - מתוך סך-הכל של מערכת תכניות הטלוויזיה השבועית - אשר יוקדש לתכניות שיופקו על-ידי כוחות ישראלים?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. רשות השידור משתפת באורח סדיר מפיקים פרטיים בהפקת מישדריה לעונת הקיץ בלבד הוצאו הזמנות בסכום של מיליון לירות ומעלה.
2. מתוך 29 שעות השידור השבועיות בטלוויזיה מופקות כ"15 שעות לשבוע על-ידי כוחות ישראלים.

7-9. אי-קבלת עובדת לטלוויזיה בגלל סירובה לחלל שבת

חברת הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החינוך והתרבות
ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

בעתון "הצופה" מיום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970) נמסר, שעולה חדשה מברית-המועצות

פנתה לרשות השידור וביקשה להתקבל לעבודה. רשות השידור והממונים סירבו לקבלה לעבודה בגלל התנגדותה לעבוד בשבתות ובחגים.

אבקש להשיבני:

1. האם ידוע לכבוד השר מקרה זה?
2. האם יש מדיניות שלא לקבל עובדים שומרי מצוות לרשות השידור, אלא אם כן יסכימו מראש לחלל שבת, ואם כן - מדוע?
3. מה בדעת כבוד השר לעשות במקרה זה, ומה בדעתו לעשות לבל יישנו מקרים כאלה?

חברת הכנסת ט. סנהדראי שאלה את שר החינוך והתרבות
ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

נאמר לי, כי עולה חדשה מברית-המועצות, שביקשה להתקבל ככתבנית במדור הרוסי ברשות השידור, לא נתקבלה משום שסירבה לעבוד בשבת.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

- א. הידועות לך העובדות הנ"ל והנכונות הן?
- ב. אם כן - היש מדיניות שלא לקבל לרשות השידור עובדים המסרבים לעבוד בשבת?
- ג. אם לא - מה בדעת משרדך לעשות למען יהיו שערי רשות השידור פתוחים לפני כל אדם מתאים, ולבל יסגור מוסד ממלכתי את שעריו בפני עובדים שאינם מוכנים לעבוד בשבת, בהתאם למצפונם?

חברת הכנסת ש. לורנץ שאל את שר החינוך והתרבות
ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במארס 1970):

בעתון "הצופה" מיום כ"ד באדר א' תש"ל (2 במארס 1970) פורסם, כי "עולה חדשה מברית-המועצות, שביקשה להתקבל ככתבנית במדור הרוסי ברשות השידור, לא נתקבלה משום שסירבה לעבוד בשבת".

הנני מבקש לשאול את כבוד השר:

1. האם הידיעה נכונה?
2. מה בדעת כבוד שר החינוך והתרבות לעשות כדי למנוע מקרים מסוג זה בעתיד וכדי להביא לידי כך, שכל משרה ממלכתית תהיה פתוחה לכל מי שהוא בעל כישורים מתאימים לעבודה באותה משרה?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

המקרה ידוע לי, עניינה של העולה החדשה מברית-המועצות הועלה בבג"ץ 80/70, והעובדות הנכונות הובהרו בתצהירים שנמסרו מטעם רשות השידור. המשפט האמור עדיין תלוי ועומד. על-כן אין מקום להשיב עתה מה בדעתי לעשות במקרה זה או במקרים הדומים לו.

10. גניזת תכנית בטלוויזיה על התעוררותם של יהודי בריית-המועצות

חברת הכנסת ז. המר שאל את שר החינוך והתרבות
ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במארס 1970):

בעתון "הארץ" מיום כ"ג באדר א' תש"ל (1 במארס 1970) נמסרה ידיעה על תכנית טלוויזיה בנושא: "המאבק למען יהודי בריית-המועצות". התכנית הופקה והושלמה, אך נגנזה עקב התערבות גורמים במשרד החוץ. כפי שהובן מהכתבה, הוכנה כותבה שונה מזאת שהוגשה למאויים, אך זאת הראשונה נגנזה עקב

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם נחקרה הסיבה לסירוב הנ"ל ולסטייה מהנהוג המקובל במקרים כאלה?
2. אם כן - מה היתה סיבת הסירוב?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. סיבת הסירוב נבדקה ולא נמצאה סטייה מהנהוג המקובל.
2. הודעות מסוג זה משודרות אך ורק על סמך פניית המשטרה.

13. הסיבות להתפטרותה של הגב' גלוריה סטיוארט מן הטלוויזיה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלני שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במרס 1970):

קראתי בעתונות שהגברת גלוריה סטיוארט הגישה את התפטרותה משירות השידור (הטלוויזיה), כמחאה על דירוגה בעקבות המכרזים.

הגברת גלוריה סטיוארט היא קריינית מעולה, המרבה בהופעותיה תועלת לשידורים בשפה הערבית; ומלבד זאת התבררה בכשרונות דרמטיים המתגלמים בהקראת השירים שהיא קוראת בטלוויזיה - על כך אני עצמי יכול להעיד, כשומעת ומבינה היטב את השפה הערבית - והפסקת עבודתה בשידורי ישראל עלולה, לדעתי, לפגום ברמת השידורים.

נוכח כל אלה רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הפירסום בעתונות תואם את העובדות?
2. אם כן - האם התפטרותה נובעת מן הדירוג שניתן לה?

3. אם לא - מה היו הסיבות להתפטרותה?

4. לפי אילו קריטריונים נקבע דירוגה של הגברת גלוריה סטיוארט?

5. האם נעשו צעדים על-ידי מינהלת שירותי השידור על מנת להבטיח את המשך עבודתה של הגברת גלוריה סטיוארט?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. בעתונות פורסמו גירסאות רבות וסותרות על נושא זה.

2. בהודיעה על כוונתה להפסיק את עבודתה, לא ציינה הגברת סטיוארט שהיא מערערת על הדרגה שהוצעה לה.

3. היא נימקה את הדבר ב"סיבות אישיות".

4. הוצעה לה על-ידי ועדת המכרזים הדרגה המקוּבלת לתפקיד שאליו הציגה את עצמה במכרז. כלומר, היא ידעה מראש מה הדרגה הצפויה לה בתפקיד זה, אם אמנם תוכה במכרז שוכתה בו אחר כך.

5. הנ"ל מועסקת עתה כמשתתפת מן החוץ במישור דרי טלוויזיה שונים בערבית.

14. ההכנסות וההוצאות של הרדיו והטלוויזיה בשנת 1969/70

חברת-הכנסת מ. בן-פורת שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ג באדר ב' תש"ל (31 במרס 1970):

אודה לכבוד השר אם ישיב על שאלותי בדבר הכנסותיה והוצאותיה של רשות השידור:

התעברות הגורמים הנ"ל, שתבעו גניות ראויות עם שני צעירים שעלו מברית-המועצות, דב שפרלינג ויאשה קאזאקוב, אשר רואיינו בדבר התעוררותם של יהודי ברית-המועצות.

אבקש להשיבני:

1. האם נכונות העובדות (כלומר, שהתכנית הוכנה וצולמה, אך נגנזה עקב התעברות משרד החוץ, שדרש סילוק הראיונות הנ"ל מן התכנית)?

2. מה היו שיקולי משרד החוץ בהתעברות זאת: התנגדות לתוכן דבריהם של הצעירים הנ"ל או לעצם שיתופם, או סיבה אחרת, ומדוע?

3. האם נכון הדבר שמשרדי ממשלה מתעברים בשידורי הטלוויזיה באופן כזה, ולפי אילו שיקולים?

4. מה היו שיקולי הטלוויזיה בהיענותה לפנייה שתבעה למחוק הופעותיהם של הצעירים הנ"ל?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. תיאור העובדות, כפי שהובא בעתון, אינו מדויק. לקראת שידורה של כתבה על יהודי ברית-המועצות צולמו כמה קטעים, ולא בכלם השתמש עורך המישור.

2. משרד החוץ לא התערב בדבר.

3. לא.

4. נתברר, שמסגרת המישור "השבוע" צרה מהכיל ויכוח מעמיק, כפי שנושא זה מחייב; במקום זאת שודרה כתבה רגילה, ואילו ויכוח על נושא זה שודר במסגרת מתאימה אחרת.

11. גניות תכנית טלוויזיה על מצב היהודים בברית-המועצות

חברת-הכנסת א. רזיאל-נאור שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ד' באדר ב' תש"ל (12 במרס 1970):

אבקש להשיבני:

1. האם נכון הדבר, שבתכנית שהכינה הטלוויזיה על מצב היהודים בברית-המועצות השתתפו אחדים מן העולים החדשים הפעילים בציבור בעניין זה, ולאחר שהתכנית היתה מוכנה, נתקבלה הוראה להשמיט ממנה את דבריהם?

2. אם נכון הדבר - אבקש לדעת למה זה ועל מה זה?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

בעניין זה השיבתי היום על שאלתה של חברת-הכנסת המר, שאלות 1 ו-4.

12. סירוב לשדר ידיעה על איחור שובן של תלמידות מטיילות

חברת-הכנסת מ. פרוש שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"א באדר ב' תש"ל (19 במרס 1970):

בעתון "המודיע" מיום ג' באדר ב' תש"ל (11 במרס 1970) פורסם, כי רשות השידור סירבה לשדר הודעה על איחור שחל במועד שובן של 250 תלמידות סמינר "בית יעקב", אשר טיילו בצפון הארץ. מנהל "אגד" בחדרה התקשר פעמיים מספר עם "שידורי ישראל" וביקש לשדר הודעה זו לידעתם של ההורים, אך נתקל בסירוב, אף-על-פי שמקובל לשדר ברדיו הודעות כאלה במקרים דומים.

אפילו עם סגירת חלק מהן, יישארו מחוץ לגן-הילדים רבבות ילדים, שרובם "בני עניים".

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. האם נכונה הידיעה?

ב. האם יפעל משרד החינוך למניעת הגשמת ההחלטה בדבר סגירת גני-ילדים לגילאי 3-4?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

נכון הדבר, שנתפרסמה בעתונות החלטה כאמור מטעם מרכז השלטון המקומי.

הידיעות שמגיעות אלינו אינן מאשרות, כי אכן מתכוננות הרשויות המקומיות לסגור את כיתות הגן הקיימות לגילאי 3-4. אינני מעלה על דעתי שהרשויות המקומיות יצמצמו מפעל חינוכי חשוב זה.

17. סייגים לפעולה פוליטית בבתי-ספר תיכוניים

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ו' באייר תש"ל (12 במאי 1970):

"מעריב" מיום 14 במארס 1970 מוסר את תגובתו של מנהל אגף החינוך בעיריית תל-אביב, מר ברוך אביב, לפעילות אנשי "שי"ח" בקרב תלמידי תיכוניים: "שוחחנו עם מנהלי בתי-הספר, ובמקרה שתתגלה פעילות כזו באחד מבתי-הספר העירוניים, ננקוט אמצעים". אבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?

2. האם מוסמכים אנשי החינוך — לפי הנחיות המשרד — להגביל פעילות פוליטית של תלמידי תיכון, ואם מוסמכים העוסקים בכך להגביל פעילות פוליטית — מה הן ההנחיות שלפיהן הם פועלים?

3. אם אין סמכות להגביל פעילות פוליטית — האם הבהירה הנהלת המשרד למר ברוך אביב הנ"ל, כי (אם אמנם פנה אל מנהל בתי-הספר), לא היה מוסמך לפנות ולברר, ועל אחת כמה וכמה לא היה מוסמך לאיים בנקיטת אמצעים?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

לשאלה 1: מנהל האגף לחינוך בעיריית תל-אביב הגיב על הידיעה במכתב למערכת, העמיד את הדברים על דיוקם והסביר את כוונתו.

לשאלות 2-3: בסעיף 19 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953, נאמר: "מורה, וכן עובד אחר במוסד חינוך, לא ינהל תעמולה לטובת מפלגה או אירגון פוליטי אחר בקרב תלמידים של מוסד חינוך", והכוונה למוסד חינוך רשמי שעליו חל החוק הנ"ל.

בבתי-הספר העל-יסודיים, שעליהם לא חל חוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953, מקובל כי הנהלות בתי-הספר — לפי שיקול דעתן, בתיאום עם המורים והמועצות הפדגוגיות, ולעתים ביזמת מועצות התלמידים — מזמינות אנשי ציבור לשיחות ולהרצאות על נושאים ציבוריים ופוליטיים בשעות שיעורי מחנך וגם בשעות פעולות חברתיות אחרות.

משרד החינוך והתרבות אינו מתערב בבחירת המרצים; עם זאת מספק המשרד למורים חומר הסברתי על משימות המדינה ועל מדיניות הכנסת והממשלה.

1. אומדן ההכנסות לשנת הכספים 1969/70 היה: מאגרות רדיו — 8.5 מיליון לירות, ומאגרות טלוויזיה — 7 מיליון לירות. מהי ההכנסה הממשית משתי האגרות מאז ה-1 באפריל 1969 ועד מתן התשובה לשאלתה זו?

2. מה היא ההוצאה הממשית של הטלוויזיה בשנת הכספים 1969/70?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. בתקופה שבין ה-1 באפריל 1969 לבין ה-31 במארס 1970 היתה ההכנסה מאגרת רדיו 8,698,230 ל"י, ומאגרת טלוויזיה 25,571,808 ל"י; סך-הכל 34,270,038 ל"י.

יש לציין, כי היה גידול מעל למשוער במספר מקלטי הטלוויזיה שנרכשו על-ידי הציבור, וכן יש להדגיש במיוחד שהעלאות אגרת הטלוויזיה מן ה-1 בינואר 1970 נספגה בתקציב שנת הכספים היוצאת, ועל כן גרמה לגידול ניכר בהכנסות.

2. אי-אפשר עדיין לתת תשובה סופית לשאלה זו, מאחר שסיכומי החשב הכללי עדיין אינם בידינו. אך אומדן ההוצאה הממשית של הטלוויזיה לשנת הכספים 1969/70 מגיע ל-15 מיליון ל"י.

עלי להדגיש, כי הטלוויזיה התחילה לשדר שבעה ימים בשבוע רק במחצית שנת הכספים, ומכאן נוצר עודף תקציבי של 5 מיליון ל"י בקירוב, שלא נוצל.

15. העתונאים הנבחרים למראיינים בטלוויזיה

חבר-הכנסת ד. י. לוי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ג באדר ב' תש"ל (31 במארס 1970):

הנני מבקש לדעת:

א. כמה פעמים הופיעו כמראיינים בתוכניות טל-וויזיה עתונאים מהעתונים הבאים: 1. "מעריב"; 2. "ידיעות אחרונות"; 3. "הארץ"; 4. "דבר"; 5. "הצופה"?

ב. מה הקריטריונים של עורכי התכניות שעל-פיהם נקבעת רשימת המראיינים?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

א. בחודשים ינואר-מארס הופיעו במישדרי הטל-וויזיה שני מראיינים המועסקים בעתון "הארץ", שניים מ"מעריב", ואחד מ"ידיעות אחרונות".

ב. המראיינים נבחרים מקרב מומחים לנושא, בהתחשב בכושר-הביטוי שלהם ובהתאמתם למדיום החזותי.

16. ידיעה על סגירת כיתות בגני-ילדים לגילאי 3-4

חבר-הכנסת ש. לוי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ג באדר ב' תש"ל (31 במארס 1970):

בעתונות נתפרסמה החלטה המרכז לשלטון מקומי לסגור כיתות הגן לגילאי 3-4 כל עוד לא יינתן לרשויות המקומיות להעלות את המסים. רשויות אלה מחזיקות את הגנים ואין להן אמצעים כספיים להחזקתם.

המדובר הוא באלף כיתות גן בקירוב, שבהן מת-נכים 30,000 תלמידים, ועם סגירת הכיתות הנ"ל, או

שר-החינוך והתרבות י. אלון :

לשאלות 1 ו-2 : התלמיד מרואן סובחי חכרוש, תלמיד כחה י"ב (ב') בבית-ספר תיכון עירוני בנצרת, התנהג לא פעם בצורה פוגעת ומפריעה, וצפוי היה להרחקה ולהוצאה מבית-הספר. על-פי ההוראות, בית-הספר אינו רשאי להוציא תלמיד בלי אישור המפקח. כאשר הובא העניין לפני המפקח מר סלמאן פלאח, מצא המפקח לנכון להזמין את התלמיד לשיחה בטרם יתן את אישורו. בשיחתו גילה התלמיד חרטה והבטיח לשפר את התנהגותו. המפקח הסתפק בהבטחתו ולא נתן אישור להרחקתו מהלימודים.

לשאלה 3 : כן. המפקח הטיב לעשות במצאו לנכון לשוחח עם התלמיד ; ראייה לכך — שהשתכנע כי אין להרחיקו. הפעולה נעשתה על-פי ההוראות והיא תואמת את תפקידו הרשמי של המפקח.

20. הבאת אמנים למחזה "שיער"

חברת-הכנסת ט. סנהדראי שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970) :

נדוע לי, כי המועצה לביקורת סרטים שבסמכות משרד הפנים, והוועדה להבאת אמנים שבסמכות משרד החינוך והתרבות, אישרו את הבאת האמנים למחזה "שיער".

רצוני לשאול את כבוד השר :

1. הידיעות לו העובדות הנ"ל והנכונות הן ?
2. מה הקריטריונים המנחים את הוועדה הנ"ל שבסמכות משרדו בהזמנת אמנים ומופעים זרים ?

שר-החינוך והתרבות י. אלון :

המועצה הבין-משרדית המייעצת להבאת אמנים מחוץ-לארץ נתנה אישור להבאת האמנים הקשורים במופע "שיער". מועצה זו מונתה על-ידי שרי החינוך והתרבות, הפנים והאוצר, ומשתתפים בה נציגי משרדי החינוך והתרבות, הפנים, האוצר, החוק, העבודה והתיירות, וכן נציגי רשות השידור, אירגון אמני הבמה והמחול, המועצה לתרבות ואמנות, ואגודת הסופרים. ואולם הסמכות האחרונה לאשר או לא לאשר מופע בימתי פומבי שמורה למועצה לביקורת סרטים ומחזות שליד משרד הפנים.

ד. הצעות לסדר-היום**1. השביתה הצפויה של המורים העל-יסודיים ב-8 ביוני 1970**

בינם לבין הממשלה : מדוע מתכננים המורים התיכוניים למאבק חריף בעונת הלימודים הבאה, עד כדי הכנת מגבית חירום לשביתה ממושכת ? נכון, אין הם מתכננים לשבות היום, כי אין טעם לשביתה בימים האחרונים של שנת הלימודים. אבל אני מזהיר את הכנסת : אם לא יימצא הסדר לבעיות שאני עומד לפרטן בהמשך דברי — כי אז תפוז ללא כל ספק שביתה ממושכת בתחילת שנת הלימודים הבאה ותלמידי התיכון לא ישובו לכיתותיהם בזמן. ובינתיים אל לנו להתעלם מאות-האועקה הראשון : כוונתי להודעתם של המורים העל-יסודיים, שהם מעיינים בהצטרפות לשביתה האזהרה של האיגודים האקדמיים בשבוע הבא.

18. ידיעה על הפליה לרעה של אוניברסיטת בר-אילן חברת-הכנסת י. תמיר שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970) :

ראשי אוניברסיטת בר-אילן הודיעו (על-פי "הארץ", 8 באפריל 1970), "כי האוצר מפלה את 'בר-אילן' לרעה לעומת אוניברסיטת תל-אביב, והמצב חמור בעיקר נוכח צימצום המגביות בחוץ-לארץ, שאינן במסגרת מגבית החירום".

בקשר לפירסום זה אבקש את כבוד השר להשיבני :

1. האם הידיעה נכונה ?
2. אם כן — מדוע קיים מצב זה ?

שר-החינוך והתרבות י. אלון :

לא ; אין אפליה של מוסדות להשכלה גבוהה. אגב אורח, כולם מתאוננים על כך שתקציבם אינו מספיק.

19. הזמנת תלמיד מנצרת לירושלים לשם שיחה עם מפקח חינוך

חברת-הכנסת ת. טובי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ב באייר תש"ל (18 במאי 1970) :

התלמיד מרואן סובחי חכרוש, הלומד בבית-הספר העירוני בנצרת בכיתה י"ב (ב'), נקרא בראשית אפריל שנה זו על-ידי מפקח החינוך מר סלמאן חמוד פלאח, באמצעות מנהל בית-הספר, להתייצב לפניו בירושלים לשם חקירה. החקירה היתה בעלת אופי משטרתי ובה נחקרו השקפותיו של תלמיד זה ; לפי כל הסימונים — על-יסוד "אינפורמציה" הטוענת שתלמיד זה הוא, כביכול, "לאומני קיצוני". אחרי ה"חקירה" הנ"ל מחה התלמיד בפני מנהל בית-ספרו על שהוזמן לירושלים לשם חקירה מעין זו, על-יסוד אינפורמציה מפקקת.

הנני מתכבד לשאול :

1. מדוע קרא מפקח החינוך סלמאן חמוד פלאח את התלמיד מרואן סובחי חכרוש מנצרת לחקירה בירושלים ?
2. על יסוד מה נאלץ תלמיד בית-ספר תיכון לנסוע לירושלים לשם חקירתו ?
3. האם פעולה זו של מפקח חינוך תואמת את תפקידו הרשמי ?

הי"ר מ. זר :

אנו עוברים לדיון בהצעות לסדר-היום של חברי הכנסת. רשות הדיבור לחברת-הכנסת שלום כהן להצעתו לסדר-היום : השביתה הצפויה של המורים העל-יסודיים ב-8 ביוני 1970.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לצערי התחמק השר בגין מלתת תשובה לשאלתי הנוספת כאשר שאלתי משהו בנוגע לתכניתו של השר אלון. אני מקווה לשמוע מפי השר אלון משהו על תכניתו בענייני חינוך.

אדוני היושב-ראש, בדיון של היום אני רוצה להיות לפה למורים העל-יסודיים. על מה בעצם נסב הוויכוח

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

תשתחרר מהורשם ומהשוואה זו.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

אינני יכול להשתחרר. מורה אשר חייב לחפש עבודות צדדיות במקום לנוח ולהשתלם מסכן בסופו של דבר את איכות "התוצר המוגמר", כלומר הקצין הקרבי של מחר, הפיסיקאי של דור השלום, הרופא של חברת הרווחה.

מנהל של בית-ספר תיכון ידוע אמר לי אתמול: "אנחנו מתפארים ברמת החינוך שלנו. אנחנו אוהבים להשלות את עצמנו בעריכת השוואות עם המדינות הערביות. אנא, אני משביעך, הזעק את הכנסת ואת דעת הקהל. כי לא לעולם חוסן. בלבנון קיימים היום בתי-ספר על-יסודיים, שרמת הלימודים בהם אינה נופלת מרמת הלימודים הגבוהה אצלנו." סוף הציטוט.

אגב, בקשר להצעה לסדר-היום שתבוא לאחר מכן, אולי כך אני מבין מדוע, סוף סוף, מציע חבר-הכנסת שמואל תמיר חוזה שלום עם לבנון, כי הם כבר משתווים למצב שלנו.

טוענים כלפי המורים העל-יסודיים: שיטת ההצמדה הגבוהה בשכר היא שיטה פסולה. אין יסוד לתביעתכם שצריך להצמיד את שכרם לשכר האקדמאים האחרים. זוהי טענה מגוחכת. ההצמדה קיימת ממילא. היא מתגלמת בעצם-אישיותו של בוגר הטכניון, אשר צריך להחליט אם לפנות להוראה או להנדסה.

במצב דברים זה אין להתפלא על כך שבמשך כשלושים שנה לא חל שינוי ברמת בחינות הבגרות אצלנו. למה הדבר דומה? כאילו שלחנו את לוחמי המעוזים של תעלת סואץ לקרב כשהם מצויידים באותם רובים קנדיים ובי-מקלות קפא-9 פ קרב פנים אל פנים — של ההגנה והפלמ"ח מלפני שלושים שנה.

וכל זה, מפני שמיטב הכוחות היוצרים, במספר הנאות, אינם פוגים להוראה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

חבל שאתה לא חבר בוועדת החינוך והתרבות היית שומע שכל הדברים האלה הם חסרי שחר.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות אמר לנציגי המורים התיכוניים, שהיו אצלו, שטענותיהם צודקות, אבל לא זה הזמן להעלות אותן.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אילו היית שומע כמנון, היית הנחה מרמת ההוראה הקיימת. יש בעיות, אבל זה עניין אחר לגמרי.

היו"ר מ. זר:

מדוע אתם מפריעים? השר יענה עוד מעט.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

חבר-הכנסת אליעד הפסיק אותי בדיוק כשעמדתי לומר, כי אין זה נכון שמורי בתי-הספר העל-יסודיים בישראל אינם מוכשרים ואינם חזורים רצון לעשות ול-היטיב. אבל מדיניות השכר של הממשלה משמיטה את הקרקע מתחת לרגליהם. היא מכריחה אותם לחשוב על פרנסת יומם ולא על אתגרי הדור.

חברי הכנסת, מה קרה אצל המורים התיכוניים? בכל המקצועות האקדמיים האחרים אמנם חלה הקפאה

אדוני היושב-ראש, הוויכוח נושע קודם כל על עקרון. תפקידו של כל משטר הוא, בראש ובראשונה, לקבוע סולם עדיפויות לגבי משימותיו והשקעת משאביו הכספיים והאנושיים. סולם העדיפויות הוא תמונת המשטר. החינוך חייב לעמוד בראש סולם העדיפויות, יחד עם בטחון המדינה והשגת השלום, מפני שגם הבטחון וגם השלום כרוכים ומותנים באיכות העם, כלומר — במידה רבה — ברמת החינוך. זהו עניין לאומי מרכזי, כי החינוך של היום — הוא חינוך העם של מחר. ומי שרוצה לקבוע את רמתם של אזרחי המחר חייב לקבוע תחילה מה תהיה רמתם של מחנכי הדור.

מה קורה היום? מי בעצם מוכן להיות מורה על-יסודי היום, מי מוכן לראות בקריירה זו את יעודו בחיים? נקח לדוגמה את בית-הספר הריאלי בחיפה. כור ההיתוך של רמטכ"לים, פיסיקאים ואנשי רון המטביעים את חותמם על החברה הישראלית. לומדים בו 3,200 תלמידים. עובדים בו בסך הכל שני מורים קבועים שלמדו מתמטיקה כמקצוע. כל שאר המורים למתמטיקה לא קיבלו את הכשרה המיוחדת הזאת שתטפח דור מוכשר של מתמטיקאים.

ואיפה העתודה של מחר? איפה המורים המוכשרים החדשים שיקבלו על עצמם את העול הלאומי הזה? בכל מחוז הצפון הצטרפו בשנה האחרונה שני בעלי תואר "ב.א." לסגל ההוראה; רק שני מורי תיכון נוספים, שהוכשרו לכך באוניברסיטה; כדי לרמז את רבבות תלמידי חיפה, צפת, עכו, הקדיות וכל הצפון במקצועות הריאליים, שבלעדיהם לא תיתכן חברה טכנולוגית. המצב הוא כל כך חמור, שיש בתי-ספר תיכוניים בארץ שביטלו את ההוראה במקצועות ריאליים חיוניים, כמו לימוד אלקטרוניקה, למשל.

ומה הפלא? סטודנט המסיים היום את לימודיו בטכניון והעומד לפני הביררה של קריירה מקצועית כמהנדס, או של התמסרות להוראה תיכונית, שואל את עצמו מיד: מה צפוי לי? כמהנדס הוא מתחיל לרוב לעבוד בשכר של דרגה ג' מהנדסים, בערך בשכר של 880 לירות לחודש. זה מעט, בהתחשב בשנים הארוכות שהשקיע בלימודיו, אבל זוהי התחלה בלבד. תוך קצת יחסית הוא מגיע — במשק הממלכתי, שלא לדבר על המשק הפרטי — לדרגת שכר של 1,500 לירות ומעלה.

ואילו מורה ב.א. יתחיל במשכורת של 597 לירות ברוטו לחודש, ואין לו מה לחלום על העלאות בדרגה. כי מורים אינם עולים לעולם בדרגה — כל עוד הם עוסקים בהוראה בלבד. הם יכולים לכל היותר לקבל תוספת ותק. אבל מורה תיכון, בשאי הוועק של, כלומר לאחר עשרים ואחת שנות הוראה, ובעל תואר מ.א., משתכר 1,072 לירות לחודש, בשום אופן לא יותר; גם לא תוספת ותק מעל לעשרים ואחת שנה.

נקדים כאן תשובה לטענה. טוענים כלפי המורים התיכוניים, שהם יכולים להרוויח הון תועפות; שהם יכריזים — ושאמנם כך עושים רבים מהם, כביכול — לתת שיעורים פרטיים; או שהם עובדים במשרות נוספות. אם זה נכון, הרי זה אסון — אסון למורה השורף את עצמו תוך שנים מעטות, ואסון לרמת הלימודים הנפגעת מכך. אני חושב שסוג זה של פתרון כופה על המורים מלחמת התשה, ואינני יודע מה חמור יותר מבחינת דמות המדינה — מלחמת התשה זו או מלחמת ההתשה המצרית בסיני.

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

לא שמעתי שמועצת חינוך את הכנסת בשל שביתת אוהרה. מכאן אני למד שחבר-הכנסת שלום כהן ביקש לגולל את היריעה כולה, מעמדו של המורה ותנאי עבודתו וכיוצא באלה, דבר שתיתן לו הזדמנות מלאה לעשות בדיון הכללי.

יתירה מזאת, רק לפני חודשים מספר העלה חבר-הכנסת כץ הצעה לסדר-היום, לדיון במעמדו של המורה, ולפי הצעתי ובהסכמתו הועברה ההצעה לוועדת החינוך והתרבות, שאמנם יושבת על המדוכה, מקיימת דיונים בנושא זה, ומשלחות של אירגוני המורים ומורים בזכות עצמם ומנהלי בתי-ספר התייצבו ועוד יתייצבו לפני הוועדה ויציגו את עמדותיהם בנדון.

נכון הדבר שכאשר נפגשתי עם משלחת של אירגון המורים התיכונים, ובמקביל לכך גם נפגשתי עם משלחת של הסתדרות המורים הכללית, עשיתי כמיטב יכולתי להבהיר לבעלי שיחי מדוע שנה זו אינה מתאימה לתביעות לשינויים בשכר. אף הרחקתי לכת ואמרתי דעתי זו לא רק בפני המשלחת, שהיה לי הכבוד להיפגש עמה. גם במסגרת דברי בוועדת אירגון המורים התיכונים לא הסתרתיה מהם כי המצב הכלכלי החמור, שייתכן שהוא עלול אף להחמיר, אינו מאפשר השנה להעלות שכר, וספק אם זוהי גם השנה המתאימה לתקן עיוותים, גם אם ישנם.

הדבר המעניין ביותר הוא שהמורים התיכונים טוענים שסולם ההפרשים בשכר שבינים לבין אקדמאים אחרים השתבש, בגלל אותם ימורים שמנה חבר-הכנסת כהן. אבל משום-מה כל האירגונים האקדמיים תובעים לתקן את העיוותים שבשכרם. אינני יכול להבין כיצד יכולים המורים התיכונים להשתתף בשביתת אוהרה שבה מאיימים האירגונים האקדמיים, בעוד שהמורים טוענים ששכרם השתבש בהשוואה לשכרם של אקדמאים אחרים, היינו של אלה ששכרם לא השתבש או אפילו השתפר, כפי שהעיד על כך חבר-הכנסת שלום כהן בכבודו ובעצמו. גם זה נראה לי קצת תמוה.

מכל מקום, לכנסת היתה הזדמנות מצויינת להביע דעתה גם על השכר, כאשר היא דנה על תקציב משרד החינוך והתרבות והצביעה ברוב גדול בעד התקציב המוצע, שאותי אינו מספק, ואילו זכיתי להגדלה נוספת של התקציב - גם אז הייתי מפנה את הסכומים הנוספים לחינוך הישיר ולא דווקא לשינויים בשכר בשנה זו. ייתכן שאעיר עוד הערות מספר על עניין תקציב המשרד כאשר אדבר עליו בעוד שבועיים.

אולם אם נתעלם לרגע מהדיון הכללי שניסה להעלות חבר-הכנסת כהן וגדבר על שביתת האוהרה התלויה ועומדת, אומר את הדברים הבאים: התביעה הראשונה בנדון היתה מצד הסתדרות המורים. אינני יודע מדוע חבר-הכנסת כהן התעלם ממנה כליל, על-פי השקפתו הפרולטרית כנראה. הסתדרות המורים תבעה בין שאר תביעותיה תשלום למורים מקון ההשוואה למשרתים במילואים בעד שירות מילואים בתקופת חופשות החגים. לפני שבועיים הוחל במשא-ומתן לגבי תביעה זו ושורה של תביעות אחרות, ככל שאינן עומדות בסתירה לעיסוקת החבילה. גם אירגון המורים העל-יסודיים העלה תביעה דומה והודיע על שביתת אוהרה בשורה של בתי-ספר. הכנסת תהיה מרוצה לשמוע כי במסגרת המשא-ומתן נענה משרד החינוך והתרבות, - וזאת עשינו על דעת משרד האוצר ונציבות שירות המדינה - לתביעה בעניין

רשמית של השכר. אבל היתה זחילה מתמדת של השכר כלפי מעלה: שינויים בדרגה, שינויים בתקן וכו'. לא כן אצל המורים. אצלם אין שינוי בדרגה. אצלם לא חיתכן זחילה. פירוש הדבר: שכרם הריאלי בשש השנים האחרונות הצטמק. היום, כאשר הם עומדים לחתום על הסכם שכר חדש, הם אינם לוחמים על הטבות. הם מנסים למנוע הערה.

ההבדל בשכר בין מהנדס לבין מורה על-יסודי, בעל אותם נתונים, הוא סכום של מאות לירות בחודש. השכר הממוצע של העובדים האקדמאיים בממשלה - החציון של העובד האקדמאי בממשלה - הוא מקסימום השכר שאליו יכול להגיע מורה תיכון.

אדוני שר החינוך, אני יודע שקיבלת משלחת מטעם המורים העל-יסודיים. שמעת את אשר בפה, וכפי שהם מסרו לי, עניית להם כי המצב הבטחוני אינו מאפשר היענות לדרישותיהם, וכי משרדך עומד לנהוג בנוקשות כלפי דרישותיהם אלה. ואני אומר לך, אדוני השר, עם כל הכבוד: אנו חייבים לבוא לקראת המורים העל-יסודיים - לא למרות המצב הבטחוני, אלא דווקא בגלל המצב הבטחוני. אמרנו תמיד כי עיקר כוחנו לא בנשק, אלא באדם, באיכותו וברמת השכלתו של האזרח הישראלי. תנאי מוקדם לכך הוא הבטחת איכותם ורמתם הגבוהה של מחנכי הדור.

נוכח הזעזועים הצפויים במערכת החינוך העל-יסודי, אני מציע לכנסת לתת דעתה לעניין זה כבר עתה ולקיים דיון במליאת הכנסת.

ה"ר מ. זר:

רשות הדיבור לשר החינוך והתרבות, לתשובה.

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מוקיר את התעניינותו של חבר-הכנסת שלום כהן בתכניתו בשדה החינוך והתרבות, ואמנם אני מקווה שתוך שבועיים תהיה לי הזכות להציג לפני הכנסת את מדיניות משרד החינוך והתרבות במסגרת הדיונים על תקציבי משרד הממשלה, ואז אציג לפני הכנסת את היריעה ככל שאך ניתן במסגרת הזמן שיעמוד לרשותי. ולכן, אם לא אעשה זאת היום, אני מקווה שחבר-הכנסת כהן וגם חברי הכנסת האחרים לא ישיטו עלי חטאת בשל כך.

שנית, יש לי שאלה, שהיא בגדר של תמיהה, ואני מפנה את שאלתי בעיקר לחבר-הכנסת כהן, שהביא לפנינו את ההצעה לסדר-היום, וגם למכובדי היושב-ראש. חבר-הכנסת אבנרי, שיום את ההצעה לסדר-היום - אני שומע שנבצר ממנו להופיע היום מפאת מחלה, ואני מאחל לו החלמה מהירה ושלילה - נימק את תביעתו להכיר בהצעתו כהצעה דחופה לסדר-היום, בשביתה העוללה לפרוץ, וכנראה סבר שיש בידו למנוע אותה על-ידי הצעתו לסדר-היום. והנה נתבשרנו בשורה טובה מאוד, מפי חבר-הכנסת שלום כהן, שכיוון שאנחנו עומדים בשלהי שנת הלימודים, אין לחשוש לשביתה, והוא מבטיח לנו שהיא תפרוץ בראשית שנת הלימודים הבאה. אם אמנם כך הדבר, לשם מה דרישת ההדחות?

שלום כהן (העולם הזה - כוח חדש):

דובר על שביתת אוהרה שאנחנו עומדים לפניו בשבוע הבא.

בהזדמנות זו רוצה אני להעיר שתי הערות נוספות. האחת נוגעת לציבור המורים כחלק מהציבור האקדמי, והשנייה — למורים כמורים.

רבותי, מאיימת על המשק סכנה של התערערות היציבות היחסית שהושגה על-ידי עיסקת החבילה. היא מאיימת לא מצד עובדים השרויים במצוקה, לא מצד עובדים שצריכים לפרנס משפחות מרובות ילדים, אלא מצד ציבור האקדמאים. וחובה על הממשלה לעמוד כנגד תביעת המורים העל-יסודיים עמידה תקיפה, לא רק לגופו של דבר, אלא גם משום שזוהי ההתקפה הראשונה המסוכנת על יציבות המשק, דבר שמשמעותו לגבי כושר עמידתנו הכלכלית היא חמורה ביותר.

המורים חייבים להיות בעניין זה אינטליגנטיים במידה מספקת כדי לחזק את המציאות הכלכלית, והם צריכים להיות אחראים במידה מספקת כדי לשמש מופת.

הערה שנייה למורים כמורים. נשק השביתה במאבק של מורים, אם בכלל יש לו הצדקה, צריך לאחוז בו רק כשנחקקים לפניה אחרונה שבאחרונות. ודאי שבאמצע שנות לימודים זה נשק פסול, כי חובת המורה היא לא כלפי המוסד המשלם לו את המשכורת, אלא חובת המורה היא כלפי תלמידיו. מורה שאינו בא ללמד ומשלח את התלמידים, משבית תורה מהם — הרי הוא עושה מעשה אנטי-חינוכי ומועל בתפקידו.

לכן אני חוזר ומציע, דווקא משום חומרת העניין, דווקא משום חומרת הירייה הראשונה הזאת בתחום הרגיש הזה במאבקי השכר, הבאים לערער את היציבות ולפגוע בעמידתנו, לפגוע במשק, לפגוע בעובדים עצמם על-ידי העלאת רמת המחירים — דווקא משום כך אני מציע להעביר את העניין לוועדה, על מנת שוועדה זו, הקרובה לענייני המורים, הוועדה שדנה לאחרונה ארוכות בעניין מעמדו של המורה, תעמיד את המורים על חומרת האיום ותציע להם לחזור בהם.

היו"ר מ. זר:

לפנינו שלוש הצעות: לדון על העניין במליאה, לה- סירו מסדר-היום, להעבירו לוועדה. אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההצעה לדון על העניין במליאה לא נתקבלה.

ההצעה להעביר את העניין לוועדה לא נתקבלה.

ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום נתקבלה.

היו"ר מ. זר:

אני חייב הערה אחת לשך החינוך והתרבות. השך הביע תמיכה על שהיושב-ראש העמדי את ההצעה הזאת לדיון. אני רוצה לתקן את הדבר ולומר: שאלת דחיפותה של הצעה לסדר-היום מוכרעת על-ידי יושב-ראש הכנסת והסגנים. יושב-ראש הכנסת והסגנים, לפי הקריטריונים הקיימים ומתוך שיקול דעת דיון, מצאו לנכון להכיר בהצעה זו כדחופה. לכן הובאה לפני המליאה.

שר החינוך והתרבות י. אלון:

כדי למנוע אי-הבנה — טענתי הופנתה לא אל יושב-ראש הישיבה, גם לא אל יושב-ראש הכנסת והסגנים. אני רק חושב שכפי שההצעה הוצגה על-ידי חבר-הכנסת כהן, היא עמדה בסתירה לתביעת הדחיפות שליוותה את הצעתו של חבר-הכנסת אבנרי. ייתכן שזה בגלל חלוקת משפחות.

תשלום מקרן ההשוואה בעד חופשות בחגים למורים המ- שרתים במילואים, הואיל וראינו זאת כתביעה סבירה שאינה עומדת בניגוד להסכם עיסקת החבילה.

נוסף לכך יש לה סימוכין בנוהג הקיים לגבי מורים המשרתים במילואים בתקופת החופש הגדול. סוכם איפוא, כי מורה שייקרא לשירות מילואים בתקופת חופשות החגים — פסח, סוכות וחנוכה — יקבל את מלוא התש- לום של קרן ההשוואה תמורת ימי החול של החופשה שבה הוא משרת במילואים, נוסף למשכורתו הרגילה.

תחולת הסדר זה תהיה החל משנת הלימודים תשל"א. סיכום זה הובא לידיעת הסתדרות המורים ואיר- גון המורים העל-יסודיים מיד לאחר קבלת ההחלטה.

נכון שאיגוד המורים העל-יסודיים תובע שהסדר זה יחול רטרואקטיבית. צר לי, אינני סבור שתביעה זו יכולה להתקבל. ייתרה מזו: בשעה זו, צערים שאנו דנים בעניין זה בכנסת, מקיימת ועדת השרים לענייני שכר משא-ומתן עם שורה של איגודי עובדים, לרבות הסתד- ריות המורים, ואני סבור שזאת היא חלוקה נכונה של התפקידים בין המוסד החוקק והמוסד המבצע. המוסד המבצע, המטפל בענייני יום-יום בהתאם לחוק התקציב וההנחיות הכלליות של הכנסת, יש לאפשר לו להתקדם בעבודתו ולא להכביד עליה.

לכן איני סבור שדיון כזה, בין במליאה, בין בוועדה כלשהי, יסייע לקידום העניין. הוא גם לא יסייע לקידום אותו עניין שהצביע עליו חבר-הכנסת שלום כהן, עניין אי-היענות כביכול של נשים וגברים, צערים לפנות אל מקצוע ההוראה. תהיו מרוצים לשמוע שההרשמה לשנת הלימודים הבאה בסמינרים למורים עוברת על המשוער, וגמסר לי על-ידי ראשי האוניברסיטאות בארץ, שיש בהן בתי-ספר לחינוך, כי גם אצלן רבים הפונים מכושר הקי- בול של בתי-ספר שלהן. בתקופה זו ממש עושים במסגרת הסמינרים. למורים כ-5,600 מתלמידים, ובאוניברסיטאות כ-3,500.

אנחנו גם מקיימים דיונים עם האוניברסיטאות על העלאת רמת החינוך למורים, ועל כך עוד נדבר בהזדמנות הקרובה.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מציע שההצעה הזאת תורד מסדר-היום של המליאה, וגם לא תועבר לוועדה.

היו"ר מ. זר:

רשות היבור לחבר-הכנסת אביזוהר, להצעה.

מאיר אביזוהר (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע לכנסת להעביר את הצעתו של חבר-הכנסת שלום כהן לוועדה, מנימוקים שהם שונים לגמרי מהנימוקים שהוא הביא על מנת להעמיד את הנושא לדיון במליאה.

חבר-הכנסת כהן אימץ בדבריו את איום השביתה, ואמר שהיא ללא ספק תפרץ אם לא ילך משרד החינוך לקראת תביעות המורים העל-יסודיים. חברי הכנסת הגבילו את חופש התמרון בתקציב משרד החינוך והת- בות הגבלה ניכרת ביותר. הגבילו את חופש התמרון של משרד החינוך על-ידי קבלת מדיניות "עיסקת החבילה". ועל כן חושב אני שמחובת הכנסת, בצורה זו או אחרת — ואני מציע לעשות זאת בוועדה — להעמיד את נציגי המורים העל-יסודיים על הסיכויים האפסיים של האפש- רות להיענות לתביעותיהם, יהיה התוקף שלהן אשר יהיה.

2. יומת שלום כלפי לבנון ותביעה למענה ברור ומחייב

בארצה. אוכלוסיה זו חרדה מאוד מפני אפשרות כזאת. אוכלוסיה זו, בכוחותיה המוגבלים, נתנה ונותנת ביטוי לחששותיה אלה גם בפועל, ואף שילמה בדם בקרבות שנערכו במאבק נגד כנופיות הרצח. עמדה זו מובעת לא מטעמים אידאולוגיים דווקא. שרשיה איתנים ועמוקים יותר. כל התעלמות מייחוד זה ומן הפוטנציה הגלומה בו עלולה להיות בעוכרנו.

העובדה הנוספת שישאל יכולה להעלות יומה נדיבה זו לא מעמדת חולשה, אלא כשעליונותה הצבאית ברורה בעליל, רק מקילה על הצעד המדיני המוצע.

נתונים אלה אף מחייבים שביומת השלום שלה תצ"היר ישראל, שאם יאיימו גורמים זרים על עצמאותה או בטחונה של לבנון בעקבות עשיית שלום עם ישראל, תהא ישראל נכונה - אם תתבקש לכך - לערוב לשלמותה, חירותה וליציבות השלום שייכון.

כנסת נכבדה, אנו ערים לקשיים הגדולים, מדיניים ופסיכולוגיים כאחד, העומדים בדרכה של לבנון, להיענות ראשונית ליומת שלום ישראלי. אך מכשולים אלה לא זו בלבד שאינם צריכים להכתיב את דרכנו, אלא הם מחייבים שנשיע בתגובה מדינית נועזת לאותם כוחות הרוצים בשלום עם ישראל - והיחידים באזור הנותנים לכך ביטוי חיוני ברור - עלי-י כך שנצמד לקראתם.

יתר על כן: ההופי הבין-גושי אשר הסובייטים כמו על המלחמה באזור יחייב בהכרח את כל המדינות וה-משטרים, ובהם לבנון, לנקוט עמדות מוגדרות יותר, אף אם תהייה כרוכות בצעדים בלתי-שגרתיים ומרחיקי לכת.

אם תיענה לבנון ליומת ישראלית כזאת, אין שיעור לברכה העצומה הגלומה בשלום עם גורם ראשון באזור בגבול פתוח, בשבירת המצור הסוגר עלינו מכל עבר, ובשלל האפשרויות וההשלכות המדיניות הנובעות מהתפתחות דרמטית כזאת. אך אפילו תיתקל יומתנו רחבת-הלב, שאין בצדה כל סיכון בטחוני או מדיני, בסירוב או בקשי היענות - אף אז תימצא ישראל נשכרת. לא רק עלי-י עידוד הגורמים החזותיים לאותה מגמה עצמה מן מצד הצפוני של הגבול, אלא אף בזירה הבין-לאומית, ובראש וראשונה בארצות-הברית של אמריקה, אשר לה זיקה מיוחדת וברורה מאוד ללבנון, ואף בקרב גורמים נוספים במערב וצרפת בראשם.

אדוני היושב-ראש, בגלל אופיה המיוחד של מדינה קטנה אך חשובה זו העניקה לה ישראל מידה לא-מבוטלת של חסיונות, שחייבה לא אחת התאפקות מרחיקת-לכת גם נוכח התקפות רצחניות של כנופיות, אשר תקפו את יושבינו השוכנים על הגבול מן השטח ההררי שמעבר לקו הגבול המפתל. שילמו אפוא ואנו משלמים את מלוא המחיר הנובע מן הנתונים המיוחדים אשר ללבנון וממעמד החסות שהיא זוכה בו אצל ידידותיה במערב. הגיעה העת שעל-ידי תושייה ויומה מדינית שקולה, מפני כחת וכנה, נדע גם לדלות ולהפיק את מירב החיוב מאותם נתונים מיוחדים עצמם.

יתירה מוזאת: ישראל זכאית לתבוע מן הגורמים השונים בארץ זו, במיוחד נוכח ההשתתפות הסובייטית האקטיבית במלחמה באזור, כי ישיבו מענה ברור ליומתנו ויגדירו את עצמם ואת עמדתם. ישראל לא תוכל לאורך ימים להתיר השתוללות מרצחים בפתח ביתה. תוך כדי

היו"ר מ. זר:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת שמואל תמיר: יומת שלום כלפי לבנון ותביעה למענה ברור ומחייב. רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הריני בא להציע לכנסת כי תעמיד על סדר-יומה יומת שלום ישראלית שתכונן במיוחד ללבנון, וזאת בנוסף לנכונותה המוצהרת והמודגשת של ישראל למשא-ומתן עם יתר המדינות הנתונות במצב מלחמה אתנו.

האיום המסוכן ביותר הרובץ לפתחנו הוא ההשתתפות האקטיבית של הסובייטים בחזית המצרית, והסכנה הצבאית החמורה ביותר היא על התעלה. את עמדתנו והצעותינו נוכח כנסות אלה הבענו כאן לפני ימים מספר.

אך גם בנסיבות קשות אלה, ודווקא בהן, אין ישראל יכולה להרשות לעצמה להתיר לדברים להידרדר בחזיתות האחרות.

החזית הצפונית בגבול הלבנון נעשתה לאחרונה בעייתית ביותר, ועקב הצירוף של נסיבות מדיניות מיוחדות עלול המצב בחזית זו להחריף. בעקבותיו עלולים להתחולל בלבנון שינויים פנימיים קיצוניים ומרחיקי-לכת, אשר ידחפו אותה כליל לזרועות האימפריאליסם של נאצר או אף של כנופיות הרצח. המרחק מהתפתחות כזאת ועד למציאותן של יחידות צבא סובייטיות בסמוך לקריית-שמונה, אביבים ומטולה הוא קצר ביותר.

תשובה צבאית טקטית, כגון פעולת השיטור של צה"ל בשני צדי הגבול, אינה יכולה להיות מענה ממצה לסבך הקשה אשר ביסודו הוא מדיני. ישראל חייבת איפוא לנקוט יומה מדינית נועזת וכנה, גם בידיעה שיתכן שזו לא תביא מיד למלוא התוצאות המקוונות.

יומת השלום של ישראל, אשר חייבת להיות גלויה ופומבית ואשר את יסודותיה העלית לאחרונה בפגישות עם ראש הממשלה, מושתתת בראש וראשונה על כך שבינינו לבין לבנון לא קיים כל עיקר סיכסוך גבולות. מאז 1948, כאשר הגבול הבין-לאומי הישן נקבע כגבול מוסכם בין שתי המדינות, אין בין שני הצדדים כל מחלוקת על שטחים. בהעדר מחלוקת קשה ומרכזית מסוג זה, קיימת מן הצד הלבנוני הבעיה השנייה והיא - פליטי 1948. מספרם של אלה בלבנון, אפילו לפי הסטטיסטיקה המופ-רות של סוכנות האו"ם, הוא קטן יחסית. אך יש בו, ולא מבחינה מספרית גרידא, כדי להפר את האיוון העדין בין האוכלוסיה המוסלמית לבין האוכלוסיה הנוצרית וה-מרונית, איוון שכל כולו של המשטר הנוכחי בלבנון מושתת עליו.

בנסיבות אלו ומתוך הדגשה מפורשת וחד-משמעית שהדבר לא ישמש תקדים בשום פנים לגבי כל מדינה שכנה אחרת, עלינו להצהיר כי במסגרת של הסכם שלום, שייחתם ויבוצע מיד, תהיה ישראל נכונה ליטול חלק פעיל וממשי, צד בצד עם לבנון וגורמים אחרים, בפתרון בעיותם, שיקומם ויישובם של פליטים ערביים המצויים עתה בלבנון.

אדוני היושב-ראש, עובדת יסוד היא שבלבנון מצויה אוכלוסיה של מיליון נפש לערך, אשר מטעמיה שלה אינה רוצה בשלטון פתח, או נאצו, או הסובייטים,

נחלתה הבלעדית של שום תנועה לאומית יחידה, שום תרבות יחידה, שום אמונה יחידה, שום אוריינטציה בין־לאומית יחידה. המזרח־התיכון הוא מוזאיקה ולא מונו־ליט, הוא פסיפס ולא מקשה אחת.

הגיוון המורה הזה הוא תנאי לשלומם ויצירתיותו של המזרח־התיכון. זהו תנאי לעצמאותן המדינית של לבנון וישראל כאחת.

על שאיפתה ונכונותה של ישראל לכרות שלום עם הלבנון חזרה ישראל והכריזה בהודמנויות רבות מאז מלחמת 1948. ישראל העריכה תמיד, והיא משוכנעת גם עתה, כי לאמצייה אלה ישנה משמעות מיוחדת כלפי הלבנון. הרי ביחסים הדו־צדדיים אין בין ישראל ללבנון שום בעיה ממשית התלויה ועומדת, אפילו מנקודת־מבט של הלבנון עצמה. אם לא הגענו להסכם שלום עם הלבנון על אף מצבנו, הרי רק בגלל השתלבותן של כמה ממשלות לבנון במדיניות הכלל־ערבית, והצטרפותן ליתר מדינות ערב הסובבות אותנו בפלישה הערבית לישראל ביום התחדשות עצמאותה, ומאיר־צונם של חוגים מסויים מים בלבנון להינתק ממדיניות האיבה הכללית נגד ישראל. איבת ישראל מקפחת את סיכוייה של הלבנון לליכוד לאומי ותרבותי ולמילוי יעודה ההיסטורי.

כנסת נכבדה, את יחסי ישראל—לבנון בעשרים ואחת השנים שחלפו ניתן לחלק בקיצור לשלוש תקופות. הללו תואמות את חולותם של שלושה הסכמים שהם התקשרה הלבנון. כל אחד מהסכמים אלה הטביע את חותמו המיוחד על כל אחת משלוש התקופות האלה. תקופה ראשונה — הסכם שביתת הנשק; תקופה שנייה — הסדרי הפסקת האש; תקופה שלישית — מה שקרוי "הסכם קהיר".

עד למלחמת ששת הימים קבע הסכם שביתת הנשק את מסגרת היחסים בין שתי המדינות. ישראל העריכה את השקט ששרר בדרך כלל לאורך הקווים ואיפשר דו־קיום וחיים תקינים אזרחיים משני עברי הקו במשך תשע־עשרה שנה. בעת ובעונה אחת הצטערה ישראל באותה תקופה על כך שהלבנון לא ביקשה להתקדם לקראת שלום, כפי שהתחייבה באותו הסכם שביתת הנשק.

תקופה זו ביחסי ישראל לבנון, על כל החיוב והמחדל שבה, הסתיימה ב־5 ביוני 1967. ממשלת לבנון החליטה שוב לא להינתק מדרכן של יתר המדינות הערביות באזור והצטרפה לעמדתן, בראותה את עצמה במצב לוחמה עם ישראל — דבר אשר הביא מטבע הדברים והגיונם להזת מוטטות הסכם שביתת הנשק. זכור לכולנו, בהקשר זה, הקרב האווירי שבו הופל מטוס לבנוני תקופן. מלחמת לבנון בישראל היתה מוגבלת בממדיה ובתוצאותיה, אך היא היתה בכל זאת מלחמה.

התקופה השנייה ביחסי ישראל—לבנון מתבססת על החלטת מועצת הבטחון בדבר הפסקת האש. את ההחלטה לטה היא מקבלת לבנון ב־9 ביוני. היא מתחייבת למלאה בקפדנות. ואמנם מיוני 1967 ועד לאוקטובר 1968 שומרת לבנון על ביצוע החלטה זו, כפי ששמרה לפני כן, במשך תשע־עשרה שנה, על הוראות שביתת הנשק. אולם החל מ־20 באוקטובר 1968, כפי שהודה נשיא לבנון עצמו בהצהרתו ביום 30 ביולי 1969, החלו המחבלים להקים לעצמם בסיסי קבע בלבנון, במגמה לפתוח בפעולות תוקפניות נגד ישראל משטח לבנון.

אמנם בדיונים שנתקיימו במועצת הבטחון בינואר

הושטת יד כנה וגדיבה לשלום היא זכאית לתבוע תשובה לשאלה לאן פניהם מועדות, על כל התוצאות הנגזרות מתשובה זו.

דבר אחרון כלפי פנים: חתירתנו לשלום אסור שתישא אופי פסיבי גרידא; היא חייבת למוצא ביטוי של עשייה מוחשית ומדינית כאחת. לא אחזור בדיון זה על עמדותינו בדבר הצעדים המעשיים שעל ישראל לנקוט בתחומי ארץ־ישראל המאוחדת, במגמה ליצור רקמת חיים של שלום בכל מקום בו אנו מצויים. אך מי שטוען לשלום, ומסרב מראש לצאת מן השגרה הפסיבית ומן הנוסחה הקפואה, מסרב לבקש דרכים לנסות ולהלביש את השלום עור וגידים — הוא פשוט עיוור לסכנות האורבות לנו ונלול למצוא את עצמו ביום לא רחוק במצב שאילו יידחה בעל כרחו ובנתונים בלתי־נסבלים ואולי אף טרגיים.

יוזמה של הצעה זו — הוועדה המדינית של המרכז החפשי ובמיוחד חבר־הכנסת שושטק, עורך־דין שמואל מינצר ואנוכי — יודעים כי לעומת אלה נרתעים גורמים שמאלנים קיצוניים, שהפכו עצמם אפטרופסים קולניים לשלום, כל אימת שהשלום המוצע אינו עטוף בגלימות "האדיאולוגיה והכיוונים הפרוגרסיביים". הריני משוכנע כי העם בישראל כמה לשלום ונושא אלו את עיניו, כש־הוא חפשי מכל נטל אדיאולוגי או דוגמטי. ברוח זו ובתחושה עמוקה שעליו לעשות בכל מאורו כדי לפרוץ כל סדק בחומת המצור הסוגרת עלינו, מובאת ההצעה לפני הבית, תוך תקווה ומשאלה שנבדוק אותה יחד לגופה בקשב הדדי רב ובידיעה עד כמה מעטות ומצומצמות האפשרויות הפתוחות לפנינו בימים אכזרים אלה.

הי"ר מ. זר:

רשות היבור לשר־החוץ אבא אבן, לתשובה.

שר־החוץ א. אבן:

אדוני הניש־ראש, חברי הכנסת. הסעיף אשר העלה חבר־הכנסת תמיר מאפשר לכנסת לקיים חילופי דברים קצרים ורציניים עם נושא מדיני במסגרת תפקידיה המוגדרים. לכאורה, מדיניות ישראל כלפי לבנון אינה אלא חלק ממדיניותה הכללית כלפי מדינות ערב. הרי לבנון עצמה מפיגה כלפי ישראל עמדה הצמודה ביסודה למדיניות הכלל־ערבית כלפינו. מדיניות זו גורסת לא משא־ומתן, לא הכרה, לא שלום, ועוד כמה לאווים.

לעומת זה, שאיפת ישראל לשלום מתייחסת גם ללבנון. אף עמה, כעם יתר מדינות ערב, מבקשת ישראל לפתוח פרק חדש של יחסי שכנות טובים, שיתוף פעולה, כבוד ואהווה הדדיים. אולם צדק חבר־הכנסת תמיר בהדגישו כי יש ליחסי ישראל—לבנון גם צדדים מיוחדים. הרי בישור של דבר הכל תלוי בתפיסה שאנו גורסים לגבי האזור. מהו המרחב התיכון? אזור שכולו ערבי בתולדותיו, כולו מוסלמי בתרבותו, כולו משועבד למדיניות אחידה שמתרכזת בקהיר, — או שמה גורלו של האזור הזה, בעתיד כבעבר, מצטיין ברב־גוניות: מולדת, בית, מרחב חירות לעמים שונים, אמונות שונות, בשטחים חברתיים שונים, זיקות שונות לערכי תרבות, תחומי ירבו־נות שונים?

לעומת מושג האחדות הערבית מהאוקיינוס האטלנטי עד המפרץ הפרסי, מושג המדכא כל צביון בתרבות מיה־דת זו — אנו גורסים את הגיוון המזרח־תיכוני. המזרח־התיכון לא היה בעבר, איננו בהווה, ולא יהיה בעתיד

חוברת כ"ה, ישיבה ע"ה
— הצעות לסדר-היום (אבן) —

זהו מקור התקלה. אנו מחזיקים את ממשלת לבנון, ואת ממשלת לבנון בלבד, כאחראית בלעדית לנעשה בשטחה ומשטחה. אמנם אם נתייחס להדעותיהם הרברבניות הרשמיות של אירגוני החבלה כאל קנה-מידה לשיעור הצלחותיהם, לא אתפלא אם בקיאים בתורת הסטטיסטיקה יגלו לפתע כי בצורה מסתורית עלה בידי אירגוני החבלה — לפי הדעותיהם — להרוג לפחות פעמיים או שלוש פעמים כל אחד מאזרחי ישראל.

אולם אם נינתק מעולם הדמיון החולני שבו חיים אירגונים אלה, ואם נבקש לבדוק מה הוסיפו אירגונים אלה, למעשה, לנופול של אוורנו, לא נמצא אלא שהשיגיהם הממשיים היחידים נמצאים בשני תחומים: בתחום הפשע הפלילי ככל שהמדובר בחיי נשים, ולדים וגברים ישראלים; ובתחום עידוד יציבותן של לפחות שתי ממשלות ערביות, ולבנון בכלל זה.

אך היום הפגינו התנועות הנפשעות האלה — והפעם משטחה של ירדן — את העובדה כי אינן אלא המשך של התנועה הנאצית, על מטרותיה הרצחניות ועל התאוה המיוחדת להריגת לרדים.

קשה לומר שעל הישגים מעין אלה יכולה להיות גאוותה של הלאומנות הערבית. והגני מזכיר כל זאת, כנסת נכבדה, לא מתוך הרצון לעשות חשבון הנפש או חשבון הפשע, של אירגוני החבלה החוסים בצילה של ממשלת לבנון, אלא בקשר לנאומה של ראש הממשלה, המהווה הגדרה מוסמכת של מדיניות הבטחון והחוק של ממשלת ישראל, בעת הדיון המדיני בכנסת שהתקיים ביום 26 במאי 1970, שעה שאמרה ראש הממשלה בין השאר כי "ישראל מעוניינת ביציבותה של הדמוקרטיה בלבנון, בהתקדמותה, בשלמותה ושלומה". על כן ראוי כי יירשם שלעומת עמדה מוסמכת זו של ישראל לבני מדינת לבנון, שלומה ושלמותה, מוצאים אנו ששלמות אותה לבנון עצמה, שלומה והתקדמותה, אינם לגוד עניניהם של אירגוני החבלה וחוגים מסויימים בתוך לבנון עצמה, שמחולשת דעת או מסיבות אחרות הפקירו את חובת מאבקם על ריבונותה, גאוותה ויחידה של לבנון.

זה לא כבר הכריזו מספר אישים לבנוניים רמי-מעלה — ושר ההסברה הלבנוני חזר על הכרזה זו שוב עוד אתמול — כי הלבנון מסרבת למלא תפקיד של שוטר ביחס לבטחון ישראל. ישראל לא ביקשה מעולם, לא מלבנון ולא מזולתה בעולם כולו, להיות לה לשוטר לבטיחותה. על בטחונה של ישראל שמרה, שומרת ותדע לשמור ישראל עצמה. אך מה שישיראל תובעת מלבנון — ולתביעה זו יש תוקף מוסרי, משפטי ומדיני — איננו להיות לה לשוטר, אלא לא להיות שותפת לתוקפנות הרפתקנית נגד ישראל. על לבנון להבין כי אי-אפשר להיות בעת ובעונה אחת גם שותפת להסכם תוקפנות נגד ישראל וגם לצפות מישראל שלא תעשה את כל המוטל עליה בתוקף התחייבויותיה להגן על עצמה ועל תושביה. הנוטל על עצמו את האחריות להיות שותף להסכם תוקפנות נגד ישראל, נוטל על עצמו בעת ובעונה אחת את האחריות לכל אותם אמצעי התגוננות אשר ישראל זכאית, אף חייבת, לנקוט נגד כל תוקפן.

ממשלת לבנון יודעת את שאיפתה הכנה של ישראל לשלום, לשלום מכובד, אשר במהותו, באופיו ובצורתו יסיים את הסיכסוך ויפתח אפקים חדשים. ממשלת לבנון יודעת כי ממשלת ישראל לא החמיצה שום הזדמנות, ובמיוחד בתקופה האחרונה, להעביר בכל צינור אפשרי

1969 מכחיש נציגה הקבוע של לבנון באו"ם את קיומם של בסיסים מעין אלה בארצו, מתוך מגמה ברורה להטות את הקהילה הבין-לאומית ולשחרר את ארצו מהאחריות להפרת החלטת מועצת הבטחון בדבר הפסקת האש.

ההרשאה שממשלת לבנון נתנה לאירגוני החבלה להעמיק את מעורבותם בלבנון תוך הגברת פעולות האליהבה בישראל, משטחה הריבוני, מגיעה לחתימתו של הסכם בין ממשלת לבנון ובין המחבלים ב-3 בנובמבר 1969, הסכם הידוע כ"הסכם קהיר" ואשר עצם שמו — "הסכם קהיר" — דיו לרמוז על תכנון, מקור השראתו, ועל היותו מבוסס למעשה על שלילת ריבונות לבנון.

אמנם רשמית מוסיפה ממשלת לבנון להיות צמודה להתחייבויותיה בדבר הפסקת האש, אולם מעשית, מאז חתימתו של הסכם קהיר, מתבססת מדיניותה של לבנון כלפי ישראל על יסודותיו של הסכם קהיר. הסכם קהיר אינו מתיישב עם מגילת האו"ם או עם הסדרי הפסקת האש. הסכם קהיר אינו מתיישב עם חיי שקט לתושבי תחומי הגבול משני עבריו. הסכם קהיר הוא הכרות ביטול העצמאות של הלבנונים.

כנסת נכבדה, הסכם קהיר הוא פשוטו כמשמעו הסכם תוקפנות כלפי ישראל. לפי הסכם זה ויתרה ממשלת לבנון מרצונה על חלק מריבונותה לטובת אירגוני המחבלים. היא הסכימה ששטח לבנוני מסויים ישמש בסיס לפעולות תוקפניות של רצח וחבלה נגד תושבי ישראל ובטחונה. בתוקף הסכם תוקפנות זה העניקה ממשלת לבנון למחבלים סמכויות שלטוניות מסויימות בארצו; דרכי גישה בטריטוריה שלה; אפשרות הקמת בסיסים לצרכי אימונים או לצרכי פעולות איבה וביצוע. היא נתנה להם שליטה בלעדית בתוך מחנות הפליטים, ובנקודות מסויימות הסכימה ממשלת לבנון לאפשר למחבלים להציב תחנות משמר מיוחדות — אם בשליטה בלעדית של המחבלים ואם בשותפות עם זרועות הבטחון הלבנוניות.

מדיניות זו של ממשלת לבנון הנוכחית, בראשותו של ראשיד כראמה, הביאה לסיומה של תקופת ארוכת שנים של שקט ובטחון בגבולו עם מדינה זו. לבנון, שהקפידה בעבר להופיע בקהל המדינות כמדינה הדוגלת בערכי מוסר ואנוש והמקיימת בפועל יחסי רגיעה בגבול, הפכה לשותפת להתנכלויות לישובים שלווים ולרצח מתוכנן של ילדים בדרכם לבית-ספרם העממי. הסכם קהיר ביטל את חירויות, עצמאותה ויוקרתה המוסרית של לבנון. מעטים הם בהיסטוריה מעמדים כמו מעמד קהיר, ששליחים יצאו מתוך מדינה כדי לוותר על מורשת עמים, ייחודו, תועלתו, מעמדו הבין-לאומי, בצורה כה קיצונית וכה מיותרת.

בכל התקופה הזאת היינו עדים, כנסת נכבדה, לא רק להשלמה בטחונית חמורה בדיעתה, בהסכמתה וכי שיתופה של ממשלת לבנון הנוכחית, אלא גם להידרדרות מוסרית ומדינית מצד לבנון. מנהיגים לבנוניים החלו לצרף עצמם לאותה רשימה ארוכה של אישים בעולם הערבי שהשמיעו הצהרות עוינות כלפי מדיניות ישראל ונגד עצם קיומה.

אין זה מענייני לנסות ולערך בפניכם במעמד זה, דווקא עתה, מאזן תעלוליהם של אירגוני החבלה, אותם אירגונים המתיימרים שלא להניח נשקם עד למחיקת קיומה של מדינת ישראל הריבונית. עם רוצחי-ילדים מקצועיים מצאה ממשלת לבנון צורך מדיני לכרות הסכם.

מכל מקום ובכל מקום — תורם במישרין ובעקיפין לשלום ועצמאותן של ישראל ולבנון כאחת.

אם דבר זה מובן, הרי מובנת עמדתנו החיובית לכל אלה בעולם, ובמיוחד באירופה ובים-התיכון, המבינים את הערך המדיני, התרבותי וההיסטורי המקופל בעצמאות אמת ובהיות ייחודית של לבנון. ייעודה של לבנון צריך להיות שלום ודו-קיום. מי יתן ותעמוד לבנון ביעדה זה.

כנסת נכבדה, ציינתי את ראשי הפרקים המרכזיים הקובעים ומנחים את מדיניותנו כלפי לבנון. ישראל מוכנה לכונן שלום עם לבנון על יסוד הגבול הקיים, ובמסגרת זאת יירקמו קשרי שיתוף רחבים וענפים. ישראל תנקוט אמצעי התגוננות נגד מחבלים הפוגעים בבטחון ותושביה. אך אם לבנון תפעיל את הסכם הפסקת האש ותמנע את כל החדירות וההתקפות על אזרחי ישראל משטחה — ישלום שקט מוחלט משני עברי הגבול. במשא-ומתן על שלום יבואו לדיון ולהסכם כל הבעיות שכל צד ירצה להעלות, ובכללן כמובן בעיות הפליטים. אך פתרון בעיה זו תובע מסגרת דיון בין-לאומית רחבה יותר, כזאת אשר הצעתי בעצרת האו"ם בספטמבר 1969.

כנסת נכבדה, רק לפני זמן קצר קיימה הכנסת — ביוזמת הממשלה — דיון מדיני רחב. אף-על-פי-כן, יש צדדים מיוחדים, כאמור, הנוגעים דווקא לבעיה של ישראל-לבנון. על כן הנני מציע להעביר את הדיון בסעיף זה לוועדת החוץ והבטחון.

היו"ר מ. זר :

האם חברי-הכנסת תמיר מסכים להעברה לוועדה?

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
כן.

היו"ר מ. זר :

לפנינו הצעה יחידה — להעביר את ההצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת שמואל תמיר לוועדת החוץ והבטחון.

הצבעה

ההצעה להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

היו"ר מ. זר :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שלום כהן, להודעה על הימנעות סיעתו מהצבעה.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש) :

לא יכולנו להצביע בעד הסרת הצעה זו, מכיוון שאנו בפירוש מעוניינים ותמיד נתמוך בכל שיחה ובכל בירור על הצעת שלום כלשהי, מכל מקור. אבל כאשר חברי-הכנסת תמיר או השר בגין מציעים הצעות שלום — אני מתמלא חששות. ומותר לי כאן לצטט ידיד, לא ישראלי, שדיבר על שני חברי הכנסת הנכבדים והגדיר אותם כ-"Gentel men of peace — a piece of Jordan, a piece of Lebanon, a piece of Syria."

(קריאה : את זה אמר הנציג הירדני באו"ם.)

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש) :
ובכן, הידיד שלי ציטט אותן.

יוסף תמיר (גח"ל) :

עד עכשיו היית "קול קהיר", ועכשיו אתה רוצה להיות גם "קול עמאן"?

את אמונתה העמוקה בשלום וביכולתם של עמי האזור לממשו הלכה למעשה, לגבי הייחוד של ישראל והלבנון, מתוך תפיסה מורח-תיכונית כזו אשר תיארת. ממשלת לבנון יודעת יפה שכל אותם דיבורים חסרי אחריות על כוונות התפשטות ישראליות על חשבון הטריטוריה הלבנונית הן חסרות כל שחר. כפי שחסרות שחר הן אותן טענות מגוחכות שהושמעו לאחרונה מפיו של נשיא מצרים בדבר שאיפתה של ישראל, כבנון, להשתלט על עיראק, סעודיה, סוריה, עבר-הירדן ועוד.

גם באמצעות ד"ר יארינג העברתי בשעתו ביטוי מוסמך לרצוננו ולנכונותנו לכונן שלום עם לבנון על יסוד הגבול הקיים. ואמנם משחזרתי והצעתי — הפעם בפומבי — במחצית בפברואר שנה זו הסכם שלום עם לבנון על יסוד הגבולות הנוכחיים, ענה שר ההסברה הלבנוני ב-21 בפברואר 1970, כי הדבר "אינו בא בחשבון משום שלבנון איננה יכולה לנקוט עמדה גפרדת מזה הנקוטה על-ידי מדינות ערב האחרות". לשון אחרת : שר ההסברה הזה אינו רואה את מדינתו כמדינה ריבונית, כי אם כפרובינציה של קהיר או דמשק. זהו הוויכוח הגדול בלבנון, ולגבי הלבנון. לפי נסגר הסמקל ; וחוזרים אנו בכך, למרבה הצער, לשלושת הלאומים של הארטום, אשר כל עוד יוסיפו להתקיים וכל עוד תהיינה המדינות הערביות באזור עצמן קשורות בהם, יוסיפו להוות את המכשול העיקרי ליישוב הסיכסוך הישראלי-ערבי.

כנסת נכבדה, שניים הם יסודות מדיניותנו כלפי הלבנון : דבקות בשלום, בשלום אמיתי, הכולל והמכובד, כדרך יחידה לפתרון הסיכסוך ; ודבקות ללא חת בהתחייבויותיה של ממשלת ישראל להגן על בטחונה ותושביה מפני כל תוקפן, תוך החזקת ממשלת הלבנון כאחראית לכל תוקפנות שמוצאה מהטריטוריה הלבנונית. נוסף לעשות כל שביכולתנו לשכנע את ממשלת לבנון, שהשלום דרוש לה לא פחות משהוא דרוש לנו ; עם זאת, ובהעדר השלום, נוסף לעשות כמיטב יכולתנו כדי לשכנע את הלבנון כי שמירה קפדנית על התחייבויותיה הבין-לאומיות במסגרת ההחלטה להפסקת האש היא מעניינה הלאומי של לבנון לא פחות משהיא מעניינה אנו. כללו של דבר : אם לא ניפגע משטח לבנון — לא נפגע באדם בשטח לבנון.

מדי פעם אנו מקבלים פניות מממשלות ואישים, שעצמאותה וזהותה הלאומית של לבנון יקרות להם. יש באמתחתי בשעה זו פניות מסוג זה. אנחנו מלאי הבנה למניעיהם של הפונים ושותפים למגמתם. אני רוצה להאמין רק בדבר אחד, שממשלה הפונה אלי בהבעת דאגה לשלומה של לבנון אינה מייצגת לנו להשלים באפס אונים עם רצח ילדינו, הריגת אזרחינו והפגזת ישובים. אם יש מדינאי בעולם הסבור כי בגלל שמירת מבנה מדיני מסוים בלבנון חייבת ישראל להשלים עם רצח תושביה — ומכאן להזמין רצח זה כמו ידיה — עליו לקום ולהצהיר ברבים : "לא איכפת לי שילדים בישראל יירצחו, ובלבד שלא יינקטו אמצעים למניעת רציחתם, שמא אמצעים אלה יערערו את המאזן הפרלמנטרי בלבנון". מי שיכריז זאת יעמיד עצמו לביקורת של דעת-הקהל במדינתו ולחשבון-נפש של עצמו, ולמעשה הדברים ייעצרו ויקפאו בפיו, ולא יבואו כלל לידי ביטוי. זאת ההסתה יגרות האחת, אך החשובה ביותר, שאנו מעמידים מול פניות רבות, שכאמור מניעיהן מובנים ומגמתן משותפת. שהרי אנו סבורים שכל מי שנלחם נגד כנופיות "פתח" ו"צעקה"

חוברת כ"ה, ישיבה ע"ה

– הצעות לסדר-היום (ש. כהן, ש. תמיר, שכטרמן, גולן, זר, ארבל-אלמזלני) –

שלום כהן (העולם הזה – כוח חדש):
אנו קול השלום.

איה שלום מציע חבר-הכנסת תמיר? הקשבת היטב למה שהוא מציע. למעשה הוא מציע שלום – כך הוא אומר – מתוך דאגה למיליון הנוצרים שבתוך לבנון. הוא מציע שלום שפירושו כניסת צה"ל על מנת לתת ערבות לאותו מיליון נוצרים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתה חושב שמתפקידך להיות תמיד נגד כל יומה של שלום?

שלום כהן (העולם הזה – כוח חדש):

עובדה היא שלא הצבעתי נגד הצעתך.

איך נותנים ערבות למיליון ערבים תושבי מדינה אחרת?

אברהם שכטרמן (גח"ל):

"הפתח" עושה זאת יותר טוב.

שלום כהן (העולם הזה – כוח חדש):

חבר-הכנסת תמיר מתעלם בהצעתו זו מן הגורם הפלשטינאי. מכיוון שהמלחמה שיש לנו היום איננה עם לבנון, היא עם הפלשטינאים שיושבים שם – איזה טעם יש לבוא ולהציע ללבנון לעשות שלום כשאנחנו יודעים שאין היא חפשיה מן הגורם הפלשטינאי? ולא רק זה. היא גם חלק מהעולם הערבי כולו.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

מה אתה דואג להם?

שלום כהן (העולם הזה – כוח חדש):

אני מעריך מאוד את דאגתו של חבר-הכנסת תמיר לשלום.

אברהם שכטרמן (גח"ל):

גם אתה שותף להם? הם ביקשו ממך לייצג אותם?

שלום כהן (העולם הזה – כוח חדש):

אני רוצה שלא ישאו את שם השלום לשווא. כי אם אתם מקבלים הצעה זו – מה פירוש הדבר? אולטימטום שנכפה את השלום הזה? מכיוון שאם יהיה שלום פעם – השלום לא יבוא דרך לבנון, עם כל הצער והכאב. השלום חייב לבוא על-ידי פתרון הבעיות היסודיות. ובינינו ובין לבנון לא זאת הבעיה היסודית. הבעיה היסודית קיימת בינינו ובין העולם הערבי.

כל הדיבורים שלך על שלום, חבר-הכנסת תמיר, אינם אלא העמדת פנים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אתם מפחדים משלום במקום שהוא אפשרי. אתם רוצים רק להיות סוכנים חצי-סובייטיים חצי-פתח.

שלום כהן (העולם הזה – כוח חדש):

אני מעוניין בשלום עם לבנון, כשם שאני מעוניין בשלום –

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

שלום? ...

שלום כהן (העולם הזה – כוח חדש):

– אני מעוניין בשלום אפילו אתך, בתנאי שתותר על חלומות ההתפשטות שלך. לכן, אם רוצים בשלום, הפנייה איננה יכולה להיות פניית-סרק תעמולתית וראויה תנית ללבנון, אלא דרוש פתרון אמיתי לבעיה היסודית, לבעיה הפלשטינאית. ואז נגיע לשלום.

3. סכנה לבריאות הציבור והונאתו בשל טיב ואיכות ירודים של מוצרי מזון

המולדת. בתחום אחד חסרים כל נתונים סטטיסטיים, וזהו: כמה אזרחים שילמו בבריאותם למחדלים הקיימים בתחום הפיקוח והביקורת על טיב המזון המיוצר והמש-ווק בישראל?

אילו נערך סקר בקרב רופאים במרפאות ומנהלי מחלקות בבתי-החולים השונים – ושווה להי עם רבים מהם – היתה מתגלת תמונה עגומה ומדאיגה, שאחת הסיבות לריבוי התחלואה במדינת ישראל (והמדובר אינו רק במחלות ספציפיות הקשורות בדרכי העיכול) היא מזון קלוקל שאותו אוכלים אזרחי מדינת ישראל כתר-צאה מתאונות-הכבצע של יצרנים המתעלמים מכללי ההיגיינה בייצור, ומחוסר פיקוח מספיק מצד הרשויות המופק-דות בתחום זה למנוע ייצור ושיווק של מוצרי מזון שונים שאינם תואמים את התקנים ואינם עונים לכללים המחייבים מבחינה סניטרית והיגיינית.

חברי הכנסת, מדי פעם בפעם כאשר קורה מקרה של הרעלה שקרבותית הם רבים, מודעו הציבור וגוברות התביעות לצורך בנקיטת אמצעים כדי לעקור נגע זה. אך בדרך כלל שאלה זו איננה מעסיקה את מוסדות המדינה, ואף איננה עומדת במרכז הדאגה של אירגוני הצרכנים השונים, וגם הציבור הרחב מגלה אדישות בלתי-מוצדקת

היו"ר מ. זר:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמזלני: סכנה לבריאות הציבור והונאתו בשל טיב ואיכות ירודים של מוצרי מזון. רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמזלני.

שושנה ארבל-אלמזלני (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. רצוני להעלות היום בעיה שהועלתה כבר מספר פעמים בכנסות הקודמות, בעיה הנוגעת לכל אזרחי מדינת ישראל ללא הבדל מין וגיל, השתייכות למעמד או ותק בארץ. כי כל אזרח הוא צרכן, וכצרכן – בריאותו תלויה במידה מסוימת בפיקוח המתמיד והשיטתי שהמדינה על רשויותיה השונות מקיימת על טיבו ואיכותו של המזון.

הסטטיסטיקה תופסת בישראל מקום מכובד. מדי יום ביומו מתפרסמים נתונים והשוואות סטטיסטיות הקשורות בכל תחומי הפעילות הכלכלית, החברתית והפוליטית, וזה אחד מסימני-ההיכר של חברה מתקדמת. יש נתונים סטטיסטיים מעודכנים על תאונות דרכים והנפגעים מהן; יש סטטיסטיקה מדויקת על היקף תאונות העבודה ומספר הנפגעים. יש גם, לדאבונו, סטטיסטיקה כמעט יום-יומית על מחיר הדמים שאנו משלמים על הגנת

ארבעה-עשר חודשים, היתה: "הצעת חוק מזון כולל גמ" צאת בשלבי הכנה סופיים במשרד הבריאות... לא ניתן לקבוע מועד מדויק להגחת הצעת החוק על שולחן הכנסת. יש להניח שהיא תגיע לכנסת בחודש אפריל". והכוונה היתה לאפריל 1969. רבותי, אנו נמצאים כבר בחודש יוני 1970, ולדאבוננו הגדול הצעת החוק טרם הונחה על שולחן הכנסת.

כבוד היושב-ראש, אני מרשה לעצמי לציין ולהדגיש שאי-הנחתה של הצעת חוק מזון כולל על שולחן הכנסת עד כה מהווה הפרה חמורה של החלטות הרשות המ- חוקקת מצד הרשות המבצעת, דבר הנוגד את כללי הפרלמנטריזם.

שר הבריאות של היום, מר חיים גבתי, אשר סקר בשבוע שעבר את פעולות משרד הבריאות, אמנם מסר על פעולות הרשות לפיקוח על ייצור המזון, אך לא הת- ייחס כלל וכלל להצעת חוק כולל בענייני מזון. ייתכן שהוא עדיין אינו יודע את כל ההשתלשלות הזאת, והביא לכנסת את אשר נאמר על-ידי אנשי הרשות, אך העובדה הזאת מעוררת חרשות רציניים, שמשרד הבריאות עדיין אינו מוכן וערוך לכך.

חקיקת חוק מזון כולל ואחיד היא מחוייבת המצי- אות, כי המצב הקיים בתחום זה הוא בלתי-נסבל. כיום עוסקים שישה חוקים בענייני מזון, והם: (1) פקודת המלאכות והתעשיות; (2) הפקודה לבריאות העם; (3) פקודת מחלות בעלי חיים; (4) חוק התקנים; (5) חוק פיקוח על מצרכים ושירותים; (6) חוק פיקוח על רשויות מקומיות. שישה חוקים עוסקים בנושא אחד, ובנוסף לכך צווים רבים ושונים ותקנות רבות ושונות, וארבע רשויות מופקדות על השגחה, פיקוח וביקורת: משרד החקלאות, משרד המסחר והתעשייה, משרד הבריאות והרשויות המוניציפליות.

מציאות זו גורמת לסיבוכים, כפילות וחוסר תיכונן, ריבוי גירר ומיעוט פיקוח וביקורת. כהדגמה למצב הקיים יכול לשמש המצב בתחום הפיקוח על שיווק בשר קפוא. בהזדמנות זו עלי לציין בצער, כי ד"ר-יוחשבון של ועדה בשראשה עמד הנשיא לשעבר על בית-המשפט החלון, מר אולשן, ושהוגש לפני שישה חודשים, תיאר תמונה מזעזעת של דרכי הבאת והובלתו של הבשר הקפוא, אך לדאבוננו הגדול עד היום לא התבשרנו על טיפול בהמלצות והסקת מסקנות, ועדיין נמשך המצב המזעזע של הובלת בשר קפוא במשאיות מלוכלכות, כאשר בשר ארוז בשקים ולפעמים בלתי-מכוסה נזרק לפתחי האטליוזים. מצב זה הוא לא כמעט תוצאה של כפילות הטיפול מצד משרדים ממשלתיים שונים. הפיקוח על יבוא בשר קפוא מופקד בידי משרד החקלאות, מרגע הכנסתו לבתי הקירור מועבר הפיקוח למשרד המסחר והתעשייה, ומרגע שהוא מועבר לרשות האטליוז עובר הפיקוח לידי משרד הבריאות. הגיע הזמן שמשרד אחד יטפל בכל הכרוך בפיקוח התברואי על יבוא, אחסנה ושיווק של בשר קפוא.

המצב הקיים מתעלם מזכותו של הוד מעלתו הצרכן להיות בטוח שהוא מקבל תמורה נאותה לכסף שהוציא לשם רכישת מוצרי מזון; שבקנייתם לא היתה משום הונאה מבחינת הטיב, ההרכב והכמות, ושבצריכת המזון אין הוא מסכן את בריאותו.

מציאות זו של התעלמות היצרנים, וביניהם גם יצר- נים גדולים ומכובדים, מהתקנות האלמנטריות המחוייבות לפי החוק לשמירת טיב המזון, התגלתה בכל חומרתה

בתחום רגיש זה לבריאותו. עלינו לזכור ולא לשכוח שהצעת מזון קלוקל מהווה בעייה שיש לה השלכות כלכליות, חברתיות וגם בטחוניות, כי בריאות העם היא יסוד לכלכלה מתוכננת וחיי חברה מתוקנים, ובמידה מכרעת תלוי בה גם הפוטנציאל הבטחוני של המדינה.

טוב עשה העתונאי ברוך נאדל, — ואני רוצה לברך אותו — שכתב וממשיך לכתוב ב"דיעות אחרונות" סדרת מאמרים שבהם הוא חושף את המחדלים, הגובלים בפשע, המאפיינים מפעלים לא מעטים לייצור מזון, מזון שאותו צורכת כמעט כל אוכלוסיית המדינה. המדובר בבשר מוצרי, דגים ושימורים אחרים. המאמרים שהתפרסמו, פרי מעקב ובדיקה יסודית, גילו שלגד עניינו קיים ג'ונגל בתחום זה, שצריך לזנוק ולהחריד את מוסדות הממשלה והרשויות המוניציפליות, ואין לתת מנוח עד לעקירת נגע זה מן השורש.

רבותי, אינני יכולה לפטור את משרד הבריאות מאחריות למצב הקיים, כפי שהתגלה במאמרים שהת- פרסמו. משרד הבריאות נושא באחריות לכך שלא ביצע את החלטות הכנסת מ-10 ביולי 1968, החלטות שהתקבלו לאחר הדיון שהתקיים במליאת הכנסת ביום 3 ביולי 1968, בעקבות הצעות לסדר-היום שהועלו על-ידי חברי-הכנסת שלמה רוזן ועל ידי בתאריך 24 בינואר 1968. בהחלטות אלו נאמר:

"(1) הכנסת מקדמת בברכה את החלטת הממשלה על הקמת השירות לפיקוח על המזון ופונה לממשלה בקריאה להעמיד לרשותו את האמצעים והכלים הדרושים לביצוע עבודתו במלוא ההיקף ובצורה יעילה.

(2) מתוך דאגה לבריאות הציבור ויעול פעולתו של השירות לפיקוח על המזון, ובשים לב לעובדה שעד כה לא בוצעו החלטות הכנסת בתחום הפיקוח על טיב המזון, מחליטה הכנסת שעל הממשלה להגות, תוך תשעה חודשים, על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה הצעת חוק מזון כולל, שיבוא במקום הצווים והתחיקה המפוצלת לרשויות שונות ויהיה בו משום הטלת סנקציות יעילות ועונשים מרתיעים, כדי להבטיח את טיב המזון, מניעת הונאת הציבור והבטחת רמת הייצור לפי תקנים שייקבעו על-ידי מכון התקנים והמוסדות המוסמכים.

(3) הכנסת מחליטה שעל השירות לפיקוח על המ- זון לפעול להגברת התודעה בקרב הצרכנים על-ידי הסברה מתמדת ומקיפה, הן ברדיו והן בטלוויזיה, במסגרת תכנית לצרכן בכלל ובמסגרת התכנית לעקרת-הבית בפרט.

(4) הכנסת מציינת בהערכה את הפעולה הגעשית על-ידי המועצה הציבורית לצרכנות ואירגוני הצרכנים, ופונה לממשלה להגביר את התמיכה ושיתוף הפעולה עם אירגונים אלה.

(5) נוכח ריבוי ההרעלות הנגרמות על-ידי אכילת מזון פונה הכנסת לציבור לגלות עירנות יתר ולהקפיד על טיב המוצר ואיכותו, אריזה מתאימה לצורך שימורו וסימון נכון של תכולתו לצורך בקרה."

לאחר שחלפו חודשים מאז קבלת החלטה זו ונוכחתי לדעת, שלא נעשו צעדים למימושה, פנית ב-8 בינואר 1969 בשאלתה לשר הבריאות דאז, מר ישראל ברזילי. והוא ענה לי כעבור חודשיים, ב-18 במארס 1969. בשאל- תה שאלתי את שר הבריאות: "1. האם הצעת חוק מזון כולל נמצאת בשלבי הכנה סופיים? 2. אם כן — מתי תונח על שולחן הכנסת?" תשובת השר, שניתנה לפני

הרכב החומרים המהווים את הנקיט — ובריו רשויות אין שום ערובה שהנקיט שאנו אוכלים מיוצר מבשר טוב, בתנאים סניטריים נאותים, ואינו כולל חומרים המזיקים לבריאותו של הצרכן.

בסיום דברי רצוני לעמוד על עוד תופעה שאיננה הולמת, לדעתי, מדינה תרבותית ומתקדמת כישראל. כוונתי לדוכני הדוכלים המוכרים מצרכי מזון על-יד מגרשי ספורט ובפגיונות שונות בערים. עליהם אין שום פיקוח. לרוב מוצבים הדוכנים ברחובות מעופשים, כאשר ענני אבק מיתמרמים מעליהם ונחלי זבובים מכסים את המזון. לא פעם עומדים הדוכנים על-יד ביבי שפכים פתו- חים המפציצים ריחות צחנה, והמוני נוער וילדים מוזיגים את עצמם בדוכנים אלה בבשר צלוי, שאיש לא בדק את מקורו וטיבו, ובמצרכי מזון אחרים שאיש איננו אחראי לטיבם.

רצוני להדגיש, שעל אף התראות מצד מבקר המדינה בדינים וחשבוניות שלו מספר 16 ו-17 על כך שאלפי בתי-עסק העוסקים בייצור ושיווק של מצרכי מזון פועלים ללא רישיון — והמדובר בבתי-מטבחיים, בתי- שחיטה, בתי-חרושת לנקיט, אטליונים ומאפיות — לא חל שינוי לטובה בתחום זה.

בדין-וחשבון שפורסם במאי 1969 על-ידי מנהל המחלקה של הפיקוח על מוצרי מזון מן החי בשירותים הווטרינריים נאמר, שיש 200 מחשבות לעופות שבהן מצב התברואה הוא מתחת לכל ביקורת, ושבהעד פיקוח עליהן אין איש יודע אם לא נשחטו בהן פגרים שמהם מאכלים את הציבור. כ-90% מהמחשבות פועלות ללא רישיון.

אברהם שכטרמן (גח"ל):

אחרי הגאון הזה לא אוכל לאכול שבוע.

חושנה ארבלי-אלמוזליו (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה נוגד את החוק ומהווה סכנה גלויה לבריאות העם. גשאלת השאלה: למה מצב זה נסבל ומי גושא באחריות למחדל זה?

יעקב נחושתן (גח"ל):

אסור להביא הצעה כזאת לפני ארוחת הצהריים.

חושנה ארבלי-אלמוזליו (המערך, עבודה-מפ"ם):
רצוני לסיים דברי בציטוט דבריו של כבוד שופט בית-משפט השלום בתל-אביב מר יהודה טריביש שפורסמו בעתונות בעת שהוברו לפניו בעיות תברואה של מפעלי מזון. הוא אומר כך: "מה שמתרחש במפעלי מזון, קשה להעלות על הדעת". דברים אלה אמר נוכח העובדה שבסיוע שערך באחד ממפעלי המזון ראה במו עינוי אברי עכברים בשקיות מזון ארוזות. בטוחה אני, שגם שומרי הכשרות וגם אלה שאינם מדקדקים בכך מאוחדים ברצונם שלא יאכלו אותם בעכברים.

רבנות, אם משרד הבריאות ויתר הרשויות המופ- קדות על פיקוח המזון לא יגיבירו ויעמיקו את הפיקוח על המפעלים המייצרים מזון ועל דרכי שיווק, ואם לא יותמרו העונשים המוטלים על עבריינים המסכנים את בריאות הציבור ולא תובא הצעת חוק מזון כולל, לא מן הנמנע שנגיע למצב שהמקרה שהצביע עליו השופט טריביש ייחלל להיות מקרה יוצא-דופן.

על כן, אדוני היושב-ראש, אבקש להעמיד את הנושא לדיון בכנסת.

בסדרת מאמרים שפורסמה בעתונות, ורצוני להביא כמה עובדות שפורסמו:

"במפעל 'מיקי' בתל-אביב צפים מעיים, ראשי דג וקשקשים בתוך שלולית מעופשת. ערימות פסולת פזורות בכל פינה והצחנה ממלאה את החלל. על שולחן מזוהם נחבכות מנות הדגים. מיכלים שהליכלוך כבר התייבש עליהם מלאים חתיכות דגים אשר ישמשו מחר כמאכל לנו ולילדנו. הכיוב שברצפת בית-החרושת סתום, והמים עומדים בשלולית ענק". כך מתאר העתונאי ברוך נאדל אחד מבתי-החרושת המייצרים ומשווקים תוצרת של דגים כבושים, ביצי דגים וסלט דגים. המפעל איננו חדש. הוא שוכן במרכז תל-אביב, ברחוב המסגר. גשאלת השאלה: האם לאפס של מפקחי משרד הבריאות ולעיריית תל-אביב לא הגיעה הצחנה ולא ננקטו האמצעים הדרושים כדי למנוע שערוזיה זו בייצור מזון?

בעתונות פורסם על העדר מינימום של תנאים הגיי-ניים בייצור מוצרי בשר בבית-חרושת "ריכרד לוי" המש- ווק את תוצרתו גם לשופר-סל ולשק"ם. קנסות בשיעור 100 לירות שהוטלו על המפעל הזה מדי פעם בפעם, על כל עבירה, לא היה בכוחם להרחיק את בעל המפעל מלהמשיך בסוהו, ורק כאשר הציבור הזדעזע בעקבות הגילויים והתחיל להימנע מקניית תוצרת המפעל הואיל בטובו המפעל לאחוז באמצעים לשיפור הפגמים ולהבטחת תנאים הגיניים בייצור.

רבנות, העונשים המוטלים על עבירות בקשר לאי-שמירת התנאים ההיגייניים בייצור ושיווק המזון אינם משמשים גורם מונע ומרתיע. הנה מפעל הבשר של הסופר-מרקטים נקנס על הכנסת "סולפתיים" לבשר הטחון. ב-11 מקרים שונים הוא נקנס ב-50 לירות כל פעם, ועל 14 מקרים שונים של מציאת חיידקים שונים בבשר נקנס המפעל ב-100 ל"ל על כל מקרה. זאת אומרת, על 25 עבירות שנעשו במשך חודשים, והמוכיחים שה- מפעל לא נקט בשום אמצעים בעקבות רפורטים שנרשמו לו על עבירות בתחום העדר תנאים הגיניים בייצור, שילם המפעל קנס של 1,950 ל"ל, והאחראים למצב שוחררו מכל עונש.

רבנות, אנו חיים בתקופה שמזון מעובד המוכן לא- כילה בצורת מזון משומר באמצעות תהליכים טכנולוגיים שונים, כגון צינון, הקפאה עמוקה, ייבוש, עיקור — נעשה לאחד המרכיבים העיקריים של הזנת האוכלוסיה. מאחר שהכנת מזון זה איננה בהשגחתה הבלתי-אמצעית של עקרת-הבית, חייבת המדינה לאחוז כל האמצעים כדי להבטיח שבייצורו של מזון זה ישמרו על כל התקנים מבחינת טיבו ואיכותו וכמו-כן על כל כללי התברואה בהכנתו. אין באפשרותו של הצרכן לבדוק ולהשגיח על תכונות אלה. הצרכן המושפע מאמצעי הפירסומות נמצא לא פעם מחוסר אונים מול הדגמים החדשים, השמות המפתים והצורה הנאה, שלא פעם מסתירה טיב קלוקל — כי בעזרת כימיקלים אפשר להקנות צבע נאה למוצרים פגומים.

העובדה שקיים פיצול סמכויות הפיקוח בין המש- דים השונים אינה מרבה השגחה, אלא מגדילה את הפרצות. אחד המוצרים שבו התגלו ומתגלים זיופים לרוב והגורם לא פעם להרעלות של יחידים וקבוצות שלמות הוא הנקיט. הפיקוח, גם בתחום זה, מצוי בידי כמה גורמים. משרד הבריאות מופקד על בדיקת טיבו של הבשר; למשרד המסחר והתעשייה הסמכות לבדיקת

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לשר הבריאות, לתשובה.

שר-הבריאות ת. גבתי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הבעיה שעוררה חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלניו היא בעיה מכובדת. בזמן האחרון ניתן פירסום רב לתיאור המצב התברואי במפעלים. הייתי רק רוצה להזהיר עצמנו שלא ניתפס למחשבה שהתיאור כפי שניתן, תיאור של מצב תברואי ירוד, הוא אופייני לתעשיית המזון בארץ. אינני מערער על נכונותן של העובדות שפורסמו בעתונים, אבל חייבים לראות את התמונה בכללותה. מה התמונה? עם הקמת שירות המזון, רק לפני שנתיים, לאחר דיאורגניזציה יסודית בכל מערכת הפיקוח, נקבעו קרי-טריונים ברורים לרמות תברואיות וטכנולוגיות שאנו דורשים מהמפעלים. נערכו ביקורות שיטתיות והועברו דרישות מדויקות לשיפורים ושינויים לכל מפעל בנפרד. צריך להביא בחשבון, שמספר המפעלים המייצרים מזון מגיע ל-2,223. כל מפעל חייב, בראשית השנה, לחדש את רשיונו, או רשיונותיו, אם הוא מורכב מכמה סוגים. אחד האמצעים שהוכיחו עצמם כיעילים הוא מתן רשיון זמני, על תנאי, עד מילוי הדרישות של המשרד. רק אחרי שהמפעל ממלא את הדרישות של המשרד הוא מקבל רשיון קבוע. מפעלים שאינם ממלאים את הדרישות, ננקטים נגדם אמצעים משפטיים.

במקביל לפיקוח על המפעל קיים פיקוח על המוצרים, מבחינה טכנולוגית ובקטריווגית כאחת. המשרד משלב את הפיקוח הזה עם הנתונים השוטפים על תחלואה במחלות המועברות בדרך כלל על-ידי מזון, לפי הדיווח של הרופאים בכל הארץ.

חברת-הכנסת ארבל טענה שאין לנו נתונים סטטיסטיים על אלפי אזרחים שבריאונם נפגעת עקב השימוש במזון שאיננו מיוצר בתנאים הנכונים. אני רוצה להגיד: לפי מיטב ידיעתנו לא נרשמו בשנתיים האחרונות מקרי מחלה שהיו קשורים לטיב ירוד של מזון מיוצר. מקרי המחלה שנרשמו — ולצערי מספרם גדול מאוד — נגרמו על-ידי טיפול מרושל במזון בבית או במטבח.

אנו מטפלים ביסודיות בכל תלונות הציבור המגיעות אלינו על מזון פגום ומגושים תביעה משפטית בכל מקרה שחומר הראיות מספיק. יש פה בעיות די קשות. אנו מתחבטים, למשל, בשאלת מפעלים הקיימים זה שנים רבות ואינם מסוגלים לעמוד בדרישותינו, ובדרישות הציבור, ההולכות ועולות ככל שעולה רמת החיים. אין מנוס מסגירת מפעלים לא מעטים, עם כל הקשיים המשתמעים מכך, גם בדרך של צווי בית-משפט. הוגשו תביעות, והקצב של הגשת התביעות הולך וגובר. ברבע הראשון של השנה הנוכחית הוציאו בתי-המשפט 11 צווי סגירה נגד מפעלי מזון.

אביא כמה מספרים מהדין-וחשבון של שירות

הפיקוח על המזון לשנת 1969. בשנה זו נערכו 18,000 ביקורים וביקורות בבתי-חרושת למזון על-ידי המפקחים בכל הארץ. זו עלייה ב-20% לעומת 1968. ניטלו 22,000 דגימות לבדיקה מעבדתית ובתוכן 9,000 לבדיקה בקטרי-ולוגית. הוגשו למעלה מ-800 תביעות משפטיות, מהן היו כ-350 עקב תלונות מן הציבור, והשאר על מציאת פגמים במוצר או על מצב ירוד במפעל. סכום הקנסות הכולל הגיע ל-120,000 לירות בקירוב.

אינני רוצה להגיד שלא נשאר מקום לשיפורים. להיפך, קיים עוד שדה נרחב לפעולה בכל השטחים הקשורים לייצור מזון בארצנו. אני חושב שמוכן מאלי לכולכם, כי פיקוח הוא ענף חיוני, אבל זו פעולה הדורשת כוח-אדם רב ותקציב הרבה יותר גדול מזה העומד לרשותנו. תקן העובדים אינו מספיק, כי חסרים לנו טכנולוגים, אנשי מעבדה, מפקחי שדה וכו', והמשרד פועל בגבולות התקציב העומד לרשותו.

חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלניו התאוננה על כך שהמשרד לא קיים את ההחלטת הכנסת להניח על שולחנה חוק כולל, חוק המזון. לצערי אינני יכול להגיד מדוע נמשכה הכנת הצעת החוק יותר מאשר שיערו. אני יכול רק להגיד, שהצעת החוק הוכנה על-ידי המשרד, הועברה כבר לכל משרדי הממשלה ושרי הממשלה לחוות דעתם, ואני מקווה שעכשיו לא יעבור זמן רב וחוק זה יונח על שולחן הכנסת.

חברי הכנסת, כפי שאמרתי בראשית דברי, העניין שהוצג פה הוא בעל חשיבות ציבורית ממדרגה ראשונה, ואני מציע להעביר את הדיון בבעיות שהעלתה חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלניו לוועדת השירותים הציבוריים של הכנסת.

הי"ר מ. ביבי:

האם חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלניו מסכימה להצעת השר?

עושה ארבל-אלמוזלניו (המערך, עבודה-מפ"ם):
כן.

אברהם שכטרמן (גח"ל):

אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה מעורבת של ועדות הכלכלה והשירותים הציבוריים, משום שיש בו לא מעט אספקטים של פיקוח על תעשייה.

הי"ר מ. ביבי:

נצביע על העברת הנושא לוועדה, וועדת הכנסת תחליט לאיזו ועדה.

הצבעה

ההצעה להעביר את העניין לדיון בוועדה, שתקבע על-ידי ועדת הכנסת, נתקבלה.

4. בעיית הזיהום הסביבתי וסכנותיו**יוסף תמיר (גח"ל):**

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. הרשו לי לפתוח את הנמקת הצעתי בציטוטי. "הבעיה הגדולה של שנות השבעים היא: האם ניכנע לסובב אותנו או נחיה

הי"ר מ. ביבי:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת יוסף תמיר: בעיית הזיהום הסביבתי וסכנותיו. רשות הדיבור לחברת-הכנסת תמיר.

בעברנו בישראל, הקטנה יחסית והמתועשת פחות מארצות רבות, מזדקרת סכנת זיהום האוויר והסביבה — מימ, נהרות, אדמה, חופים ואוויר — לא פחות מבארצות תעשייתיות מובהקות ומאוכלסות יותר. בשנים האחרונות הותמר המצב ולא נעשה דבר לבלימת ההסלמה.

מה שמדאיג ביותר, אדוני היושבי-ראש, הוא שאין הבנה מספקת לחומרת הבעיה, בשום משרד ממשלתי הנוגע בדבר — לא במשרד הבריאות, האחראי הישיר למניעת האסון המתרחש ובא; לא במשרד הפנים, שאינו ער דיו לבעיות איכות החיים והסביבה; לא במשרדי המשפטים, התת-הכורה והמשטרה, שגם הם מעורבים בצורה זו או אחרת בבעיה. אף החקיקה בבעיות אלו מפוצלת במידה מופרזת בין המשרדים השונים ומונעת אפשרות של תיאום פעולה. מן הדין שהממשלה תביא לפני הכנסת תכנית לקיומה וריכוזה של פעילות המש-רדים השונים בדגון.

אנו עדים לזיהום שרירותי של חופי הרחצה. מה שמתרחש באשקלון ובאילת הרי זוהי שערוריה והוכחה כיצד אין לטפל במטרד המאיים על הנופים היפים שבארצנו. לא אגע בחורבנו של חוף תל-אביב וזיהומו הבקטריולוגי, המתפשט ומאיים על בריאות המתרחצים. זאת צרה צרורה נושנה. אף היא פרי הזנחה, חוסר תיכונן מראש, אי-ראיית-הגודל, וסתם אדישות מצד השלטונות המקומיים והמרכזיים.

ההשקעות בסדר גודל של 20 מיליון לירות במפעל הביוב בראשון-לציון, עליהן הודיע שר הבריאות לפני שבוע בתשובה לשאלתה שהוצגה כאן, ראויות להיחקר אולי על-ידי ועדת חקירה מיוחדת, בלתי-תלויה. כי התוצאה הנוראת לעין היום היא שמפעל הביוב לא יפתור את בעיות הזיהום ובעיות הביוב והשפכים של אזור גוש דן. אבל את אזור ראשון-לציון יהפוך לאזור צחנה נוסף.

תכנית הביוב בראשון-לציון נועדה לשרת את כל גוש דן הרחב, הצפוף והמאוכלס, כדי הובלה והולכה של 90 מיליון קוב שפכים לראשון-לציון. היום מוליכים בצניור הזה בלבד 2–3 מיליון קוב שפכים. והללו גורמים לתקלה הנוראה. מה יקרה אם הצניור הזה יוליך את כל כמות השפכים העצומה? חוששני שאנשי ראשון-לציון יצטרכו לברוח מעירם.

מצער שבנושא זה נפל בגורלי להיות המסתייג היחיד לפני שנה-וחצי ממסקנות ועדת הפנים, שהתיי-חסו למפעל הביוב בראשון-לציון. לצערי אני הייתי הצודק. הרוב לא צדק. המפעל הוא כשלון חרוץ, כי לא היה מחקר בסיסי יסודי לגבי מידת הצורך בהפ-עלתו במתכונתו זו שבנחה.

מאבק אחד, לא פחות חמור, נכשל בממשלה ובכנסת, והוא בקשר להקמת תחנת רדינג ד', שבעוד כמה חודשים תתחיל ארובתה בת 150 המטר לפלוט את העשן המרעיל.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
למעלה תהיה מסעדה יפה.

יוסף תמיר (גח"ל):

אינני מאחל לך לאכול במסעדה הזאת.

פתרון הארובה האימתנית בת 150 המטרים לא יתן דבר. הנה בקליפטי קריק, עיר באינדיאנה שבארצות-

היחום עם הטבע ונתחיל בתיוקן הנוק שגרמנו לאוויר שלנו, לאדמתנו ולמימינו" — כך מתחיל נשיא ארצות-הברית, ריצ'רד ניקסון, את נאומו בדברו על המאבק שארצות-הברית תנהל נגד הזיהום המתגבר והמאיים על הסביבה האנושית.

הזיהום הוא פרי שינויים מפליגים שהאדם הכניס בתחומי האנתרופולוגיה, האקולוגיה, הגיאולוגיה, האוקיי-נוגרפיה והסוציולוגיה: בעיית הזיהום היא בעיה כמעט עולמית, המקיפה עתה את המערב ואת המזרח כאחד. הגיעו הדברים, למשל, עד כדי כך, שהאגמים הגדולים שבין ארצות הברית וקנדה ספגו מיליוני אונקיות כספית מורעלת שנפלטו מתעשיות הענק. התוצאה: כמות הזיהום גדלה פי 14 מכפי שמותר לקיום הדגה שבני אדם נזקקים לה. הדיג באגם סנט-קלייר, עשיר הדגה, הופסק. מקרי מוות מכספית מורעלת, שחדרה לדגים שאוכלים בני אדם, נתגלו אף ביפאן, בעיראק, בפק-סטאן, בגוואטמלה וביוני-מקסיקו. הכל חשבו שהכספית, הכבדה פי 13.5 מהמים, תשקע בתחתית האגמים. כולם טעו.

התעשייה הבריטית פולטת בשנה 6.5 מיליון טונות פסולת, התחזרת בחלקה אל פני האדמה כחומצות המזיקות לגידולים. הלונדוני שותה היום מים שהוחזרו פעמיים לתהום אחרי שהשפכים טוהרו במכונים.

אזרח בארץ רווחה מייצר ביממה הפרשות שדיין לחסל כ-2000 גלוני מים נקיים. זיהום התעשייה — כפול. למשל: לייצור כוס בירה אחת דרושים בתע-סיה 44 גלוני מים.

התרבות של המין האנושי, גידולן של הערים והצפיפות בהן, התפשטות הזיהום לסוגיו וירידת איכות החיים — אלה מהווים סכנה מוחשית. הנה דוגמה אחת מני רבות: מכל גורמי המוות בקרב תושבי ניו-יורק — נגע נפחת-הריאות הוא המתפשט בקצב המהיר ביותר. בעשר השנים האחרונות גדל שיעור התמותה כתוצאה מדלקות כרוניות של הסימפונות ב-200%. רופא עירוני בניו-יורק תיאר דברים אלה כך: "על שולחן הניתוחים אין מקום לטעויות. לאדם שביילה שנותיו באזור אדירי-נדקס הירוק יש ריאות אדומות ויפות; לתושבי ניו-יורק — ריאות שחורות כפחם".

אחד הגורמים העיקריים למחלות לב וכלי הדם הוא חד-תחמוצת הפחמן שנוצר משריפה בלתי-מושלמת של דלק וטבק. בעטיו נוצרות שכבות של שומנים על דפנות העורקים, והן שסותמות זרימת הדם.

הפרופסור ל. גרוס, ראש הוועדה להנדסה בטכניון, קובע: "זיהום האוויר ממנוע בניין גורם נזק רב לריאות, מקצר את אורך החיים ומקטין את כושר הפעילות". זיהום האוויר מכיל-רכב כולל תחמוצת הפחמן, אדים פחמימיים, תחמוצת החנקן ועוד. בארץ נוצרים 220 טונות הרכבי זיהום אוויר מורכב. בתנאי האקלים שלנו מוסיפים המומחים עוד כ-5% זיהומים לפחות. מכאן שבארץ נוצרים כ-80 קילוגרם הרכבי זיהום לנפש.

על התופעות הללו אמר פרופסור הרולד ריצ'י, מגדולי מדעני המאה שלנו: "הזיהום הוא הפשע המורכב מבוזות וקמצנות". כוונתה, כמובן, לבורות הממשלות ופקידיהן, שאינם בקיאים בזה, ולקמצנות היצרנים הנמ-נעים להפריש כספים ללחום בצורה הראויה בגורמי הזיהום.

והחנקות במים. התוצאה — הרעלת מי השתייה וזיהום בקנה-מידה חמור. יש לטהר את השפכים למיניהם ולאחוז בכל האמצעים הדרושים. אולם, טוען נציב המים, אין בידו לא הכוח ולא האמצעים לכך.

יקצר המצע מהשתרע ומלפרט ולהדגיש את כל האסונות היורדים על האדם והסביבה אט-אט, לא בקצב כל כך מהיר, אבל בקנה-מידה מסוכן ומאיים.

פה ושם מתעורר מישור ומוהיר מפני הסכנה. המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח פירסמה ב-19 באפריל 1970 סקר על הבעיה. אצטט קטע ממנו: "השקעות הממשלה בנדון ועומות ביותר. כמעט שלא מושקעים כספים בנושאים כגון זיהום האוויר, מי התהום וכו'. מתוך 51 מיליון לירות, שהוצאו על מחקרים אורחיים בשנת 1969/70, הוצאו על נושאי החברה ורווחתה פחות מחצי מיליון לירות".

בסוף 1966 המליצה ועדה משותפת של ועדות הפנים והשירותים להקים "רשות ביקורת זיהום האוויר". ההחלטה נשארה על הנייר.

שני חברי כנסת אימצו את הרעיון והגישו הצעת חוק פרטית בנדון. הצעתם מתגלגלת ממוסד למוסד ואינה זוכה לאישור.

פקידים בכירים במשרדי ממשלה מתייחסים בשוויון-נפש למתרחש בתחום הסביבתי. שרים, כך נדמה לי, אינם חשים בסכנה כלל.

בעוד שנשיא ארצות-הברית מכריז מלחמה בזיהום וקובע "עתה או לעולם לא", מקים "מועצה לאומית לסביבתיות", מאשר "חוק מדיניות סביבתית, 1969" (הגנה על אוצרות הטבע), ממנה את מר ראסל טריין על המבצע ומקציב מיליארד דולר לכך; ובשעה שהרולד וילסון, ראש ממשלת בריטניה, מסמיך את מר אנטוני קרוסלד כחבר הממשלה שעל בעיות הסביבה, ואף מר אדוארד הית, ראש האופוזיציה, אינו מפגר וממנה לו יועץ תברואי מיוחד — עדיין אין בממשלת ישראל שר בריאות קבוע וער לבעיות החריפות הללו, ואין התייחסות לחומרתן של הבעיות.

ה-22 באפריל הוכרז בארצות-הברית כ"יום האדמה". נוער, סטודנטים, אזרחים, גברים ונשים, התגייסו לפעולה למען שמירת הטבע, המגורים, ומניעת זיהום. ובאותה העת, בתל-אביב, אני קורא כותרות כאלה בעתונים: "תל-אביב — עיר של מטרדים", "צחנת הסטייקיות", "חיריה — עד מתי?", "שפכים בואדיות ובנחלים".

פרופ' משה היל מהטכניון אמר בכנס האקולוגי, שנתיים במאוס השנה בתל-אביב: "בעת שממשלות שונות (ובעיקר שברית וארצות-הברית) תונות דעתן לבעיה — אין ממשלת ישראל מגלה הבנה בנושא".

העליתי, רבותי חברי הכנסת, מעט מוער מהעובדות והבעיות המתעוררות סביב הנושא החשוב הזה. לשם תיקון התופעות הללו ודומיהן דרושה תודעה עמוקה בציבור ובקרב השלטון המרכזי והשלטון המקומי. דרוש חינוך חברתי וחינוך בעוד מועד למניעת הזיהום לסוגיו. עלינו לציין שלא רק בעיות הבטחון קובעות כיום את גורלנו. מובן שהבטחון קודם לכל. בעידן החברה המשגשגת בת-זמננו קובעים את עתידנו ענייני הטבע וההתייחסות אליהם. ותופעה זו, לעניות דעתי, מחייבת את הכנסת לדון במליאה.

הברית, נחנכה תחנת-כוח עם ארובה שגובהה 208 מטר. לפי כל חישובי המדענים היה בכך פתרון לזיהום הסביבה והמגורים. באו המציאות והתנאים המטאוריולוגיים והפכו את חישובי הבונים על פיהם. מאות טונות של גזא מרעיל וגפרית דו-חמצנית ניתכות על חוששני שדבר דומה צפוי לתל-אביב, אחרי הפעלת תחנת רדינג ד'; דבר דומה צפוי לאשדוד, רבותי אנשי משרד הבריאות, לאחר שתיבנה שם תחנת אשכול ג'.

עוד בטרם הפעלת רדינג ד' בתל-אביב עוברת על העיר מהפכה. תושביה נוטשים אותה ועוברים לערים שמסביב לה. העיר מזדקנת. מדוע? המחלקה לגיאוגרפיה באוניברסיטת ירושלים מצאה, לאחר מחקר שערכו הפרופ' דוד עמירן וד"ר אריה שחר, איש הגיאוגרפיה, כי "אוכלוסיית תל-אביב עוזבת את העיר כדי להימלט ממטרדים כגון רעש, זיהום אוויר, העדר שטחי ירק, מקומות משחק לילדים, צפיפות המגורים". הנה התוצאה של חיים בתנאים בלתי-סבירים, המחמירים והולכים משנה לשנה.

ברם, זה רק קטע מהמתרחש בישראל. הנה מזבלת חיריה, על אם-הדרך לדום הארץ ולירושלים, מצחינה שנים על שנים, והמטרד מאיים על בריאות ישובי הסביבה. אין מי שייסלו.

באילת התרוממה המזבלה עד כדי כך שמהנדס העיר הזהיר כי "הדבר עלול להמיט אסון מחריר על מטוסי ארקיע". הדבר פורסם לפני חודש ימים בלבד.

הנחלים בישראל הפכו לביבי שופכין תעשייתיים. הדגה בהם חוסלה, הצמחיה מסביב מורעלת. נחל אלכסנדר ונחל שורק נעשו מזוהמים בשפכים. נחל חדרה דומה לאגם רעלים מצחין למרחוק. הירקון אינו קיים עוד. מוצאו הוצף במים שפולטות הטורבינות ותחנות הכוח החשמליות. לפני ימים מספר התבשרנו שנחל עמוד בגליל העליון עומד להיות נחל מיועד לשפכים של העיר צפת. בזה אחר זה מחסלים אתרי טיול, אתרי טבע ונוף, משחיתים באכזריות את הטבע וקוטלים את הצמחיה.

עשן תחנות הכוח, המלט והגזאים הנפלטים מאור-בות החרושת הכימית והאחרת ממיתים צמחיה, במוות דות הכרמל ובמקומות אחרים, מכסים שמיים של ערים וישובים בעשן סמיך, גורמים לדליקות מסוגים שונים.

רק לפני שבוע התפרסם בעתון "הארץ" קטע, שאני רוצה לקרוא אותו לפני הכנסת: "מקורות הזיהום העיקריים של העיר הם בית-החרושת 'נשר', שכבשני פולטים לאווירה של חיפה וסביבתה יותר מ-80 טונה אבק ליממה, המגיע לאזורי מגורים מובהקים; וארובות תחנת-הכוח של חברת החשמל פולטות למעלה מ-100 טונה גפרית דו-חמצנית, מכלל יותר מ-200 טונה שסופגת חיפה מדי יממה ממפעלי התעשייה, לבד מגזאים רעילים אחרים. מקורות זיהום גדולים הם גם בתי הזיקוק, כימיקלים ופוספטים, מפעלים פטרוכימיים והמחצבות". ולדיעתכם, חברי הכנסת, בית-החרושת למטפועל עד היום, זה שש שנים, בלי רשיון ממשרד הבריאות.

באשר למי השתייה — טיבם הולך ופוחת. נציב המים אמר ב-1 במאוס 1970: "מי הביוב וההפרשות הנוזליות של התעשייה גרמו לעלייה בכמויות הפחמנים

שיש בעולם. ואני מקווה שהמפעל הזה ימלא את מה שמצפים ממנו שימלא. חברי-הכנסת תמיר פסק כאן היום שהמפעל הזה איננו שווה כלום. מדוע? מפני שלא עשו את המחקר הנכון. אינני יודע עוד מפעל ממפעלי ההשקיה והמים בארץ שכל-כך הרבה זמן טיפלו במחקר לגביו, ובאופן כל-כך יסודי. קל מאוד לעלות כאן ולהגיד: כל זה לא שווה כלום; צריך לעשות אחרת. אולי לחבר-הכנסת תמיר יש איזה פטנט איך להיפטר מ-20 מיליון, 30 מיליון, 50 מיליון או 90 מיליון מטרים מרובעים שפכים בדרך אחרת? האנשים המבצעים את המפעל מבצעים אותו לפי מיטב הידע המודרני שבעולם. ואינני יודע איך אפשר לטעון שהמפעל הזה לא הצליח ושהוא עלול להפוך את ראשון-לציון לעיר חרבות שאנשים יברחו ממנה.

אבל נוסף לזה, נוסף לחקר, אירגון ותיכנון — נחוץ עוד משהו, דבר פטנט הנקרא כסף. אני אישית — לא כשר הבריאות, אלא כשר החקלאות — טיפלתי בעניין סילוק השפכים בערים, מפני שהמים חודרים למי התהום ומזהמים אותם, ויש לנו תכנית איך לסלק את השפכים האלה, אבל לשם כך צריך להשקיע לפחות במשך חמש השנים הקרובות בכל שנה 30–40 מיליון לירות. נדמה לי שבתקציב של השנה הזאת יש למטרה זו שניים עד שלושה מיליון לירות, וגם זה לכיסוי הוצאות על עבודות שנעשו כבר לפני שנה או שנתיים על חשבון התקציבים הבאים. איך אפשר היום לכולל בתקציב המדינה 20–30 מיליון לירות למטרה זו, כאשר אנו עמלים עכשיו קשה מאוד איך להקטין את תקציב המדינה ב-200 מיליון לירות? אין אני מולול במשהו בסכנות הצמימות — והן סכנות חמורות — מזהום המים, זיהום האוויר וזיהום הקרקע. אבל הפתרונות אינם קלים.

אני מציע איפוא, שאת כל הנושא הזה, שהוא חשוב מאוד וכבד מאוד, יעבירו לוועדת השירותים הציבוריים, שתדון בו בכובד-ראש ותביא מסקנותיה לפני הכנסת.

היו"ר מ. ביבי:

האם חברי-הכנסת יוסף תמיר מסכים להעברת הצעתו לוועדה?

יוסף תמיר (גח"ל):

כן.

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת — להעביר את העניין לוועדת השירותים הציבוריים. אני מעמיד להצביע על הצעה זו.

אברהם שכטרמן (גח"ל):

אני מציע שלא יוחלט לאיזו ועדה תועבר ההצעה, אלא ועדת הכנסת תחליט על כך, כי ועדת הפנים שותפת לעניין.

היו"ר מ. ביבי:

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את העניין לוועדה, שתיקבע על-ידי ועדת הכנסת.

הצבעה

ההצעה להעביר את העניין לוועדה, שתיקבע על-ידי ועדת הכנסת, נתקבלה.

אני רוצה לסיים בציטוט מכתב-העת החדש היוצא בארצות-הברית, "די טיימס אוף די לנד" — הזמנים של האדמה. הציטוט הוא כזה: "פתאום מדברים הכל על אקולוגיה. כיום הפך העניין באקולוגיה לאפנה. אבל אם תגוע אפנה זו — גווע גם אני".

כדי שלא נגיע למצב זה, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת הנכבדים, חשוב, רצוי ונחוץ שהכנסת תקיים דיון במליאה ותסיק את המסקנות הראויות.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לשר הבריאות, לתשובה.

שר-הבריאות ה. גבתי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חברי-הכנסת תמיר חסך לי הרבה דברים בתיאור המקיף של הבעיות הכרוכות בזיהום הסביבה. אני חושב שחברי-הכנסת תמיר הצליח להציג את הבעיה בצורה מוחשית ביותר, מפני שהעניין הזה מעסיק עכשיו לא רק אותנו. כפי שנאמר פה — הוא מעסיק עכשיו את כל הארצות המפותחות. מפני שפתאום נתגלה לאנשים שעם התקדמות הציביליזציה הולך ומופר כנראה שיווי-המשקל ואנשים מצליחים לזהם את העולם בקצב הרבה יותר מהיר מששערגנו.

אך אינני מסכים עם חברי-הכנסת תמיר בטענתו שבמשרדי הממשלה אין הבנה ואין עירנות לבעיות אלו. יש הבנה ויש עירנות. אולם מכאן עד לפתרון — הדרך רחוקה. גם חברי-הכנסת תמיר לא ניסה להציע כאן איך אפשר לפתור בעיות של זיהום אוויר או זיהום המים מבלי שנחזור לאורח-חיים פרימיטיבי. כלומר: איך לייצר חשמל ולא לזהם את האוויר, ואיך לפתח תעשייה מבלי שזה יפגע.

שמעתי שבארצות-הברית העמיד הנשיא ניקסון את העניין הזה במרכז דאגותיו. גם בארצות אחרות עשו כך. אבל עדיין לא שמעתי אם המוסדות והמשרדים שהוקמו לשם זה כבר הגיעו לפתרונות כלשהם. העניין הוא מסובך מאוד, ואני רוצה להגיד שיש כאן כמה דברים הטעונים הסדר.

יש שורה של דברים בקשר לשמירת בריאות הסביבה שחייבים להיות בתחום דאגתן של הרשויות המקומיות. כל העניינים הקשורים בסילוק אשפה, או כפי שקוראים לכך "פסולת מוצקת", או בסילוק שפכים, הם דברים שהרשויות המקומיות חייבות לטפל בהם. וכיוון שאני מדבר כאן עכשיו כשר הבריאות, אני יכול להגיד שמשרד הבריאות הוא גורם יום, מכון, מדרך, מפקח ומייעץ. אין ברשות משרד הבריאות אמצעים לסלק אשפה או לסלק שפכים ולשמור על הגקיון.

אני חושב שאנחנו מתקדמים בשטח זה. גם בשטח של סילוק אשפה הגענו למצב של תיכנון אווירי. וטוב שהוקם איגוד ערים באזור דן לסילוק האשפה משם. יש ועדה בין-משרדית הדואגת להכונה מקצועית ולקביעת המדיניות הכללית, וכל התיכנון מתבסס על אירגון בין-עירוני. הוא הדין בסילוק שפכים.

חברי-הכנסת תמיר לא הרגיש כלל בסתירה שבדין נעשתה עבודה ובוצעה תכנית — או מובצעים עכשיו תכנית — לסילוק השפכים של אזור דן. ההתכנית הזאת הוכנה לאחר התייעצות עם מומחים, מהמומחים הגדולים בעלי השם בעולם, ובהתבסס על כל הגסיון

ה. הודעה אישית של חברי-הכנסת ש. כהן

לנכון להגיב עליהן ולהביא לידיעת הכנסת ולידיעת השר בגין את הדברים הבאים:

א. מאז כניסתי לבית זה אני משתדל לנהוג באדיבות כלפי כל עמיתי, חברי הכנסת, למרות שלצערי לא חונכתי על ברכי האדיבות הקלאסית, הג'נטלמנית והמבריקה, שלה זכה השר בגין.

ב. אינני יודע את מקומי בעולם הבא, כשם שגם שרי הממשלה וחברי הכנסת האחרים ובכללם כמובן השר מנחם בגין — אינם יודעים מקומם שם.

הי"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, מיצינו את סדר-היום. הישיבה הבאה — ביום ב' הבא בשעה 12.00. ישיבה זו נעולה.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שלום כהן להודעה אישית.

שלום כהן (העולם הזה — כוח חדש):

בתשובתו היום לשאלתה שלי מנה השר מנחם בגין אל עמיתיו וביקשם לאפשר לי פעם אחת להיות אדיב.

כן הדיעני השר מנחם בגין, כי למרות היותי עורך "העולם הזה", וגם למרות עמדותי השוללת קיומה של ממשלת הליכוד הלאומי, אין כל ערובה למקומי בעולם הבא.

לצערי היו אלו הערות שלא מן העניין, ומצאתי

הישיבה ננעלה בשעה 15.25.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות ע"ג-ע"ה

- א. שאילתות.
- ב. סקירת שר הדתות על פעולות משרדו.
- ג. חוק החוזים (חלק כללי), תש"ל-1970 (קריאה ראשונה).
- ד. חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות שוחד) (תיקון מס' 4), תש"ל-1970 (קריאה ראשונה) - תשובת השר.
- ה. הנמקת התנגדות להודעת הממשלה מיום ט"ז באדר ב' תש"ל (24 במארס 1970) בדבר החלת דין רציפות על החוקים דלהלן:
 1. חוק הבטיחות במקומות ציבוריים (תיקון), תשכ"ז-1967;
 2. חוק חוזה עבודה, תשכ"ח-1968;
 3. חוק המועצות למוצרי פירות וירקות (ייצור ויצוא), תשכ"ט-1969;
 4. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 9), תשכ"ט-1969;
 5. חוק המכר (דירות), תשכ"ט-1969.
- ו. תשובת שר הבריאות לדיון על פעולות משרדו.
- ז. חוק התקנים (תיקון מס' 2), תש"ל-1970 (קריאה ראשונה).
- ח. חוק המילוה לבטחון המדינה (תיקון מס' 2), תש"ל-1970 (קריאה ראשונה).
- ט. הצעות לסדר-היום.
- י. חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 2), תש"ל-1970 (קריאה ראשונה).
- יא. חוק המכר (מכר-טובין בין-לאומי), תש"ל-1970 (קריאה ראשונה).
- יב. חוק המיטלטלין (הוראות משלימות), תש"ל-1970 (קריאה ראשונה).
- יג. חוק לתיקון פקודת העדות (מס' 8), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- יד. דרכי פעולתה של הטלוויזיה (לפי הצעות לסדר-היום של קבוצת חברי כנסת).
- טו. תמריצים להכוננת אוכלוסין לערי הפיתוח (הצעת חבר-הכנסת י. יפרח).
- טז. חוק שעות עבודה ומנוחה (תיקון מס' 2), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- יז. חוק שירות התעסוקה (תיקון), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- יח. חוק התיכנון והבנייה (תיקון מס' 2), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- יט. חוק רשות הנמלים (תיקון), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
- כ. הודעת הממשלה בדבר החלת דין רציפות על הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו), תשכ"ט-1969, בהתאם לחוק רציפות הדיון בהצעות חוק, תשכ"ה-1964.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות ע"ג-ע"ה

77. א. אבנרי (העולם הזה-כוח חדש): השביתה הצפויה של המורים העל-יסודיים ב-8 ביוני 1970.
78. ש. תמיר (המרכז החפשי): יומת שלום כלפי לבנון ותביעה ברור ומחייב.
79. ש. ארבל-אלמוזלינו (המערכ, עבו-דה-מפ"ם): סכנה לכריאות הציבור והונאתו בשל טיב ואיכות ירדנים של מוצרי מזון.
80. י. תמיר (גח"ל): בעיית הזיהום הסביבתי וסכנותיו.

ג. מסקנות ועדת החוץ והבטחון בעניין יחסי ישראל

עם הקהילה הכלכלית האירופית

- ביום י' באדר ב' תש"ל (18 במארס 1970) העבירה הכנסת לוועדת החוץ והבטחון את ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת ח. י. צדוק על "יחסי ישראל עם הקהילה הכלכלית האירופית".
- ביום כ"ז באייר תש"ל (2 ביוני 1970) סיימה הוועדה את דיוניה במסקנות הבאות:

הוועדה מביעה סיפוק על כך שבקדוב עומד להיח-תם, בין מדינת ישראל לבין הקהילה הכלכלית האירופית, הסכם העדפה אשר יעניק 45% הנחת מכס
- למרבית היצוא התעשייתי הישראלי וכן הנחת מכס של 40% ליצוא ההדרים, פלחי האשכוליות, האבוקדו ותור-צרת חקלאית אחרת.
- הוועדה מציגת את חשיבותו הרבה של ההסכם להתפתחותו של המשק הישראלי ואת תרומתו להידוק היחסים בין ישראל לבין ארצות אירופה.
- הוועדה מביעה תקוותה כי ההסכם שייחתם יהיה צעד ראשון לקראת התקשרות כלכלית מלאה עם הקהילה הכלכלית האירופית.

סיכום הישיבות

- ישיבה ע"ג (כ"ו באייר תש"ל – 1 ביוני 1970)**
- היו"ר – ד. ברקת; ש. רוזן.
- א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- ב. סגן שר האוצר צ. דינשטיין השיב על 13 שאלות של חברי הכנסת: א. כץ, ש. כהן, מ. בן-פורת, י. תמיר, ג. פת, י. הורביץ, ש. לורנץ, א. חביבי, ז. המר, מ. סנה, ש. תמיר.
- שר-המסחר והתעשייה י. ספיר השיב על 50 שאלות של חברי הכנסת: ש. תמיר, ב. הלוי, ז. המר, ש. ארבל-אלמוזלינג, א. ורדיגר, ד. י. לוי, ש. כהן, מ. סנה, י. הורביץ, א. אבנרי, מ. פרוש, ת. טובי, י. גולן, ר. ארזי, ג. יעקבי, מ. סורקיס, ג. האונגר, י. תמיר, א. שוסטק.
- שר-המסחר והתעשייה י. ספיר השיב על 15 שאלות של חברי הכנסת: י. תמיר, א. ורדיגר, ש. ארבל-אלמוזלינג, א. שוסטק, י. גולן, א. אבנרי, ז. המר, מ. סנה.
- השר לקליטת העלייה ש. פרס השיב על 7 שאלות של חברי הכנסת: י. בדר, א. אבנרי, ש. כהן, ש. ארבל-אלמוזלינג, ד. ארזי.
- ג. שר-הדתות ז. ורפטיג מסר סקירה על פעולות משרדו. בוויכוח השתתפו: מ. פרוש, מ. כהן, צ. צימרמן, ב. שחור, מ. סורקיס, ג. אליעד, מ. אבי-זוהר, ר. ארזי, ת. טובי, א. אבנרי, מ. ידיד, א. ורדיגר, א. שוסטק, מ. סנה.
- ישיבה ע"ד (כ"ז באייר תש"ל – 2 ביוני 1970)**
- היו"ר – מ. ביבי; צ. צימרמן.
- א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- ב. שר-המשטרה ש. הלל השיב על 9 שאלות של חברי הכנסת: א. אבנרי, א. חביבי, ת. טובי, ג. אליעד.
- ג. שר-המשפטים י. ש. שפירא הודיע על החלטת הממשלה להחיל את דין הרציפות על הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וכהונתו), תשכ"ט-1969.
- ד. בהמשך הדיון על חוק לחיקון דיני העונשין (עבי-רות שוחד) (תיקון מס' 4), תש"ל-1970, קריאה ראשונה, השיב שר-המשפטים י. ש. שפירא למתווכחים.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.
- ה. ש. כהן גימק את התנגדות סיעתו להודעת הממשלה מיום ט"ז באדר ב' תש"ל (24 במארס 1970) בדבר החלת דין רציפות על חמש הצעות חוק. שר-המשפטים י. ש. שפירא השיב לו.
- הוחלט: להחיל את דין הרציפות על חמש הצעות החוק, כמפורט בהודעת הממשלה.
- ישיבה ע"ה (כ"ח באייר תש"ל – 3 ביוני 1970)**
- היו"ר – מ. זר; מ. ביבי.
- א. היו"ר מ. זר אמר בדברים לציון יום מלאת שלוש שנים לשיחור דודו ירושלים.
- ב. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- ג. השר מ. בגין השיב על שאלתה של חבר-הכנסת ש. כהן.
- שר-החינוך והתרבות י. אלון השיב על 19 שאלות של חברי הכנסת: מ. ידיד, א. ורדיגר, א. שוסטק, ש. לורנץ, י. תמיר, ט. סנהדראי, ז. המר, א. רזיאל-נאור, מ. פרוש, ש. ארבל-אלמוזלינג, מ. בן-פורת, ד. י. לוי, ש. לוי, ש. כהן, ת. טובי.
- ד. ש. כהן הגיש הצעה לסדר-היום בדבר השביתה הצפויה של המורים העל-יסודיים ב-8 ביוני 1970. שר-החינוך והתרבות י. אלון השיב להצעה. מ. אביזוהר הציע להעביר את העניין לוועדה.
- הוחלט: להסיר את העניין מסדר-היום.
- ה. ש. תמיר הגיש הצעה לסדר-היום בדבר יזמת שלום כלפי לבנון ותביעה למענה ברור ומחייב. שר-החוץ א. אבן השיב להצעה.
- הוחלט: להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון.
- ש. כהן מסר הודעה בדבר הימנעות סיעתו מהצבעה.
- ש. ארבל-אלמוזלינג הגישה הצעה לסדר-היום בדבר סכנה לבריאות הציבור והונחתו בשל טיב ואיכות ירודים של מוצרי מזון. שר-הבריאות ח. גבתי השיב להצעה.
- הוחלט: להעביר את העניין לוועדה שתקבע על-די ועדת הכנסת.
- ז. י. תמיר הגיש הצעה לסדר-היום בדבר בעיית הזיהום הסביבתי וסכנותיו. שר-הבריאות ח. גבתי השיב להצעה.
- הוחלט: להעביר את העניין לוועדה שתקבע על-די ועדת הכנסת.
- ח. חבר-הכנסת ש. כהן מסר הודעה אישית.

